
Úvod do inženýrské geologie

Technické vlastnosti hornin a význam (podzemní) vody

<http://natur.cuni.cz/~bohac/>

Základní pojmy – vlastnosti hornin, napětí, přetvoření – význam pro IG

Popisné vlastnosti geomateriálů

Podstata klasifikace

Mechanické vlastnosti

Zkoušení vlastností – laboratorní a polní zkoušky

Partikulární látky > geomateriály > horniny + zeminy

Zrna vs Částice

Zrna velikosti nm až m

Zpevnění – cementace – koheze

Fáze pevná, kapalná, plynná

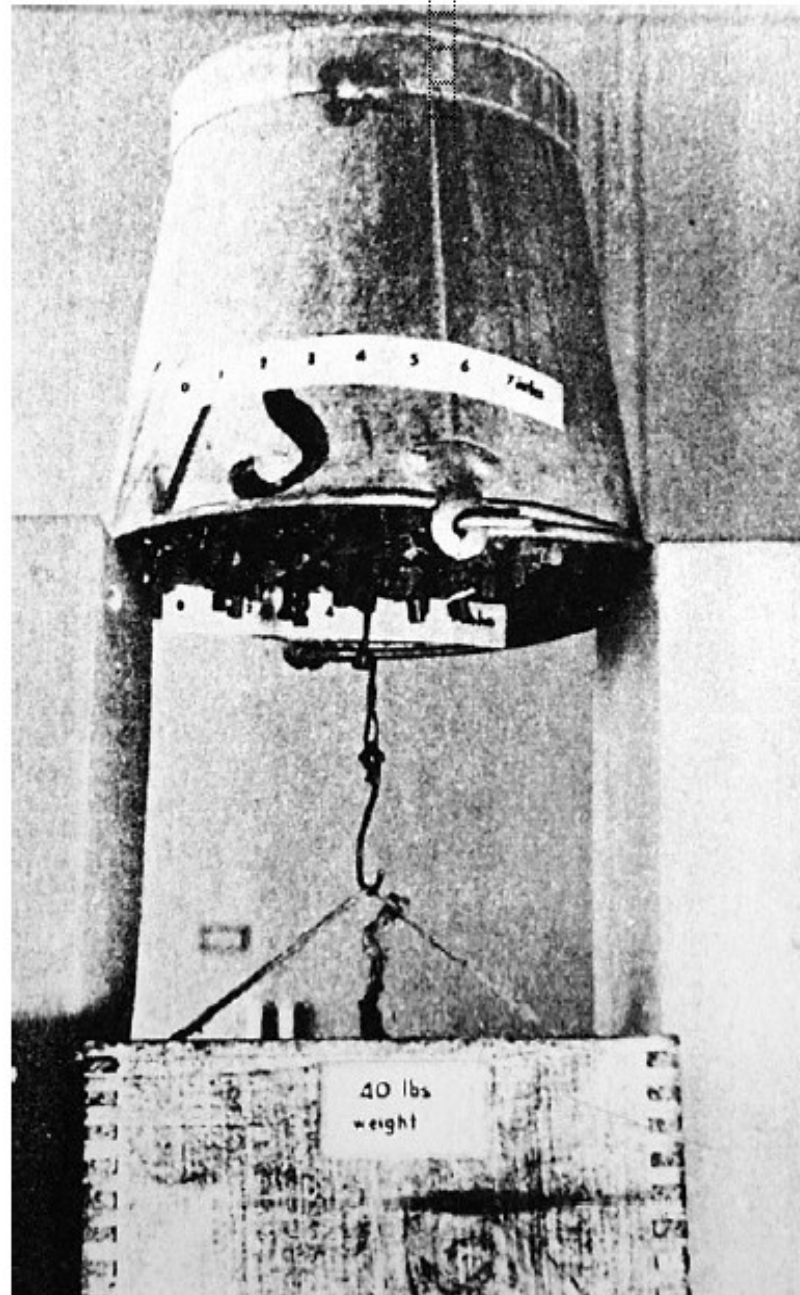

Zrna koloidní velikosti – pro praktické použití v IG lze zanedbat vliv primárních (kovalentní, iontová, kovová) a sekundárních vazeb (vodíková vazba, van der Waalsovy síly)

Kapilarita

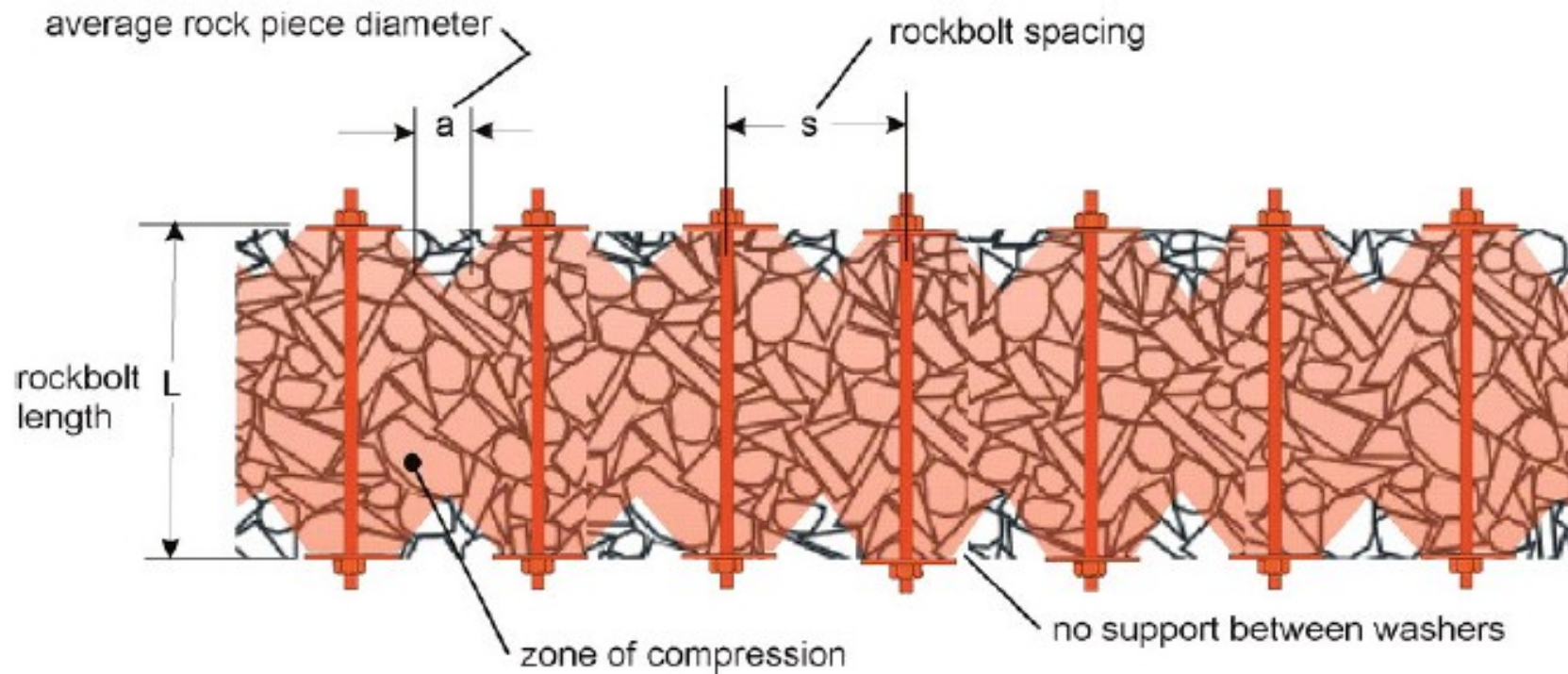
Efektivní napětí - napjatost v jednotlivých fázích

Proč fungují svorníky (rock bolts)?

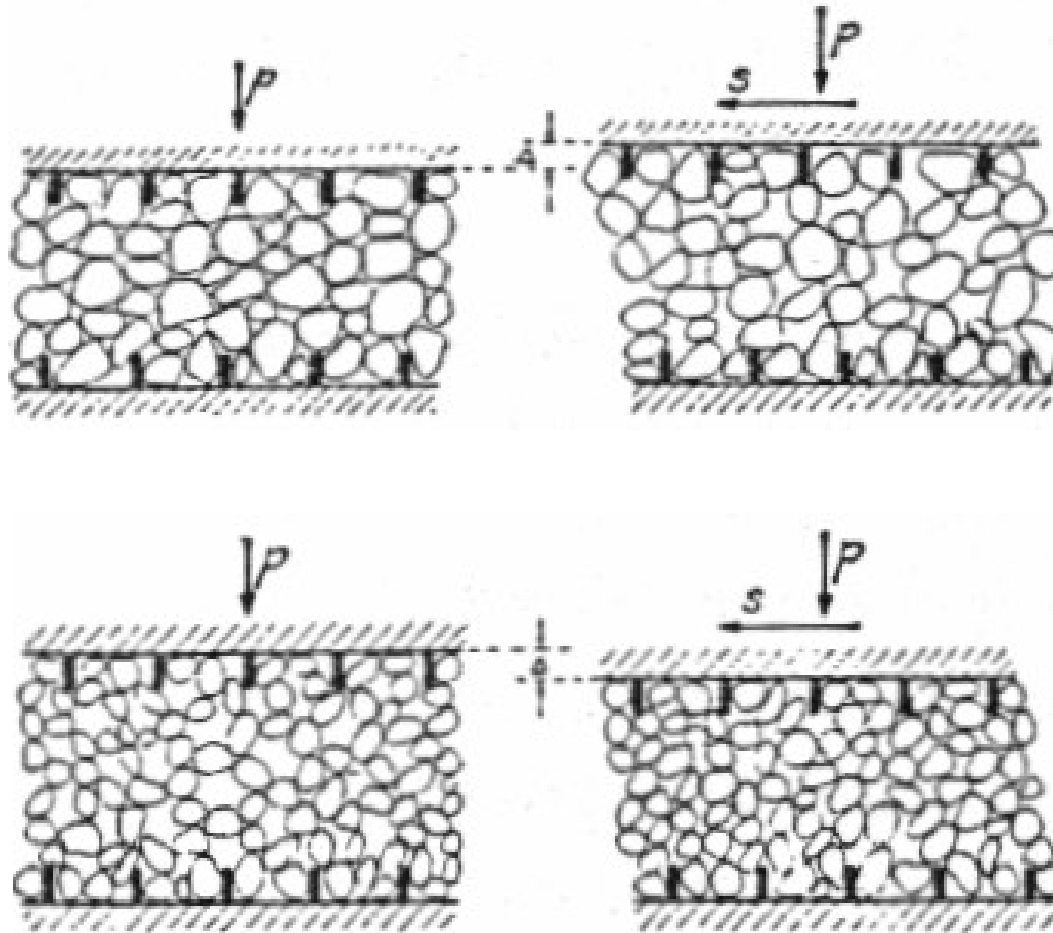
[2]

svorníky (rock bolts)

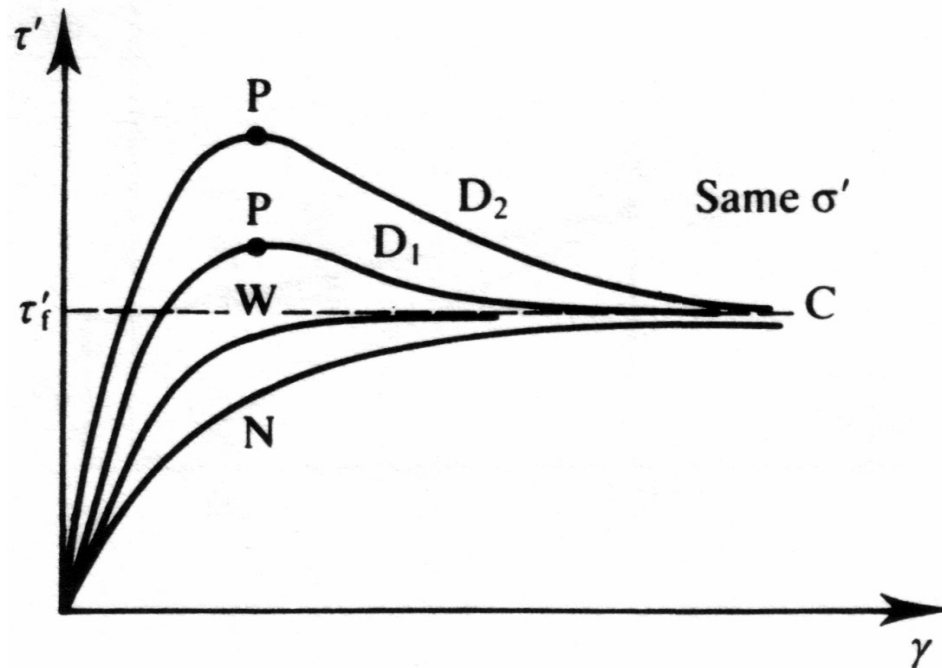
DILATANCE

energie navíc potřebná pro zvýšení objemu pro smyk:

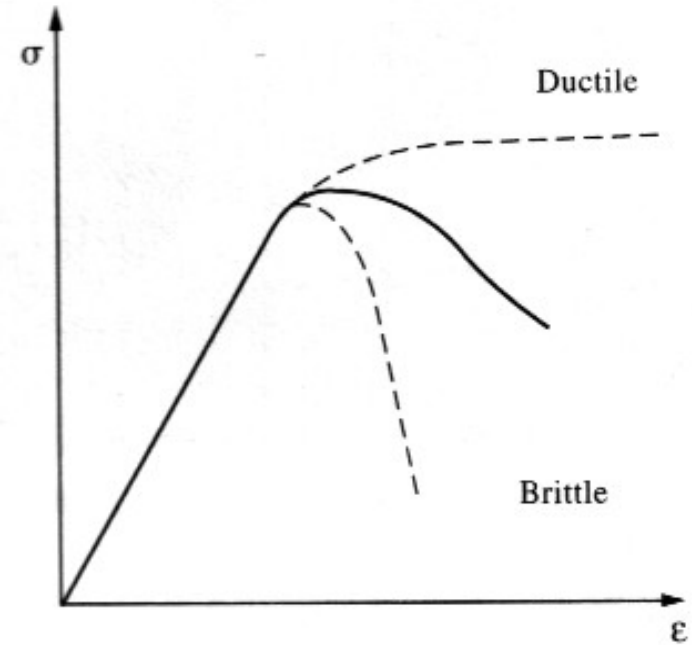
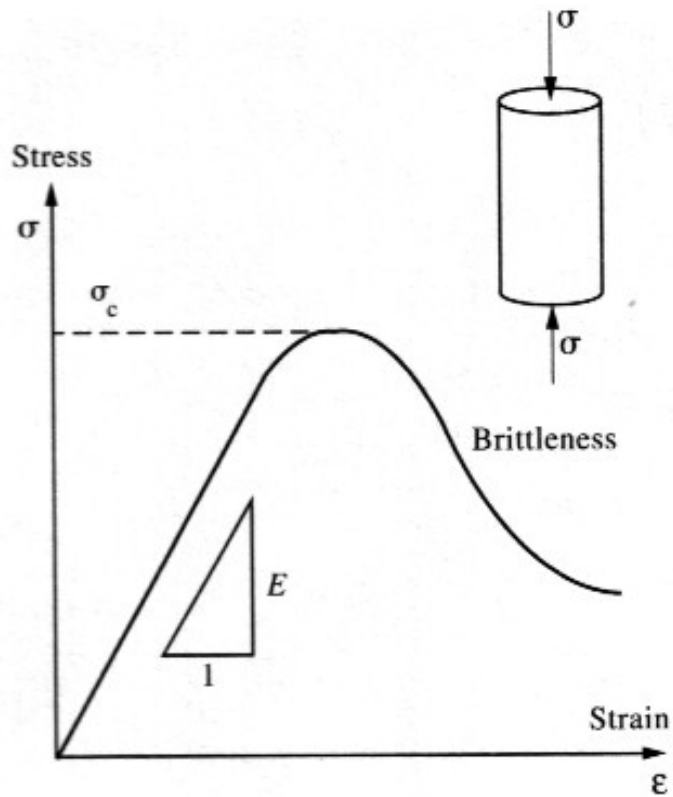

DILATANCE

energie navíc potřebná pro zvýšení objemu pro smyk:

Intaktní H/Z:

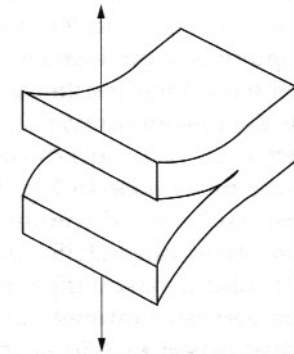
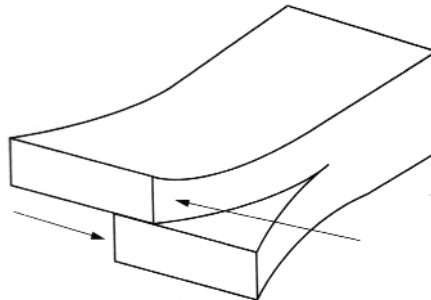
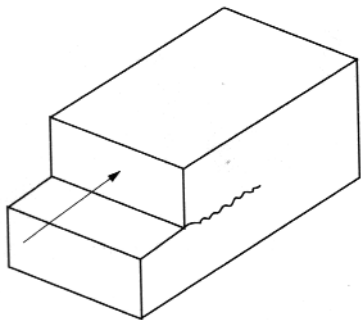
[3]

Diskontinuity, struktura H

IG/geomechanika/geotechnika – hornina = KONTINUUM → všechny plochy oslabení, smykové zóny a plochy, poruchy, vrstevní plochy atd – DISKONTINUITY

GEOMETRICKÉ uspořádání diskontinuit = STRUKTURA HORNINY

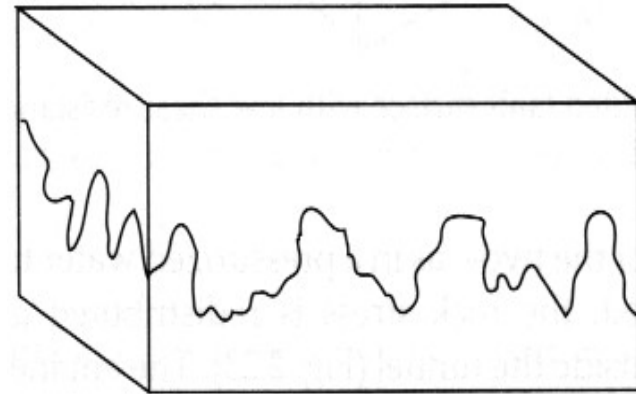
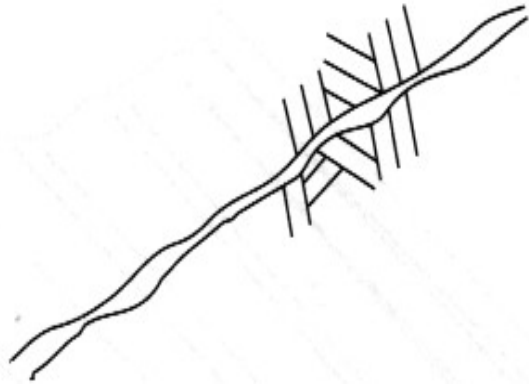
Vznik diskontinuit porušením horniny:

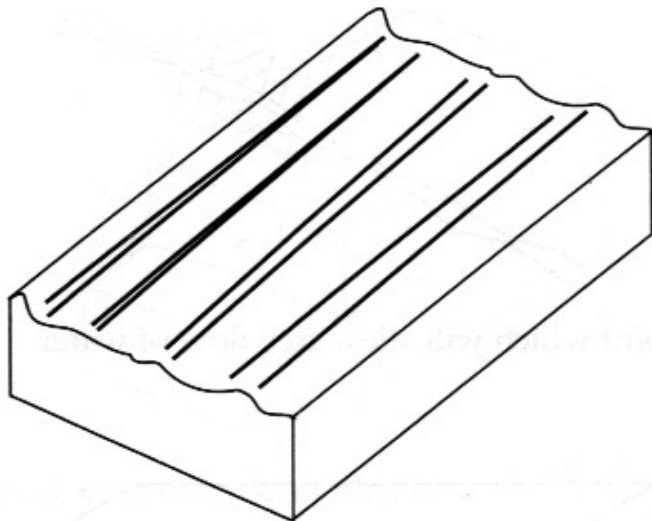
[3]

ZÁKLADNÍ ASPEKTY CHOVÁNÍ

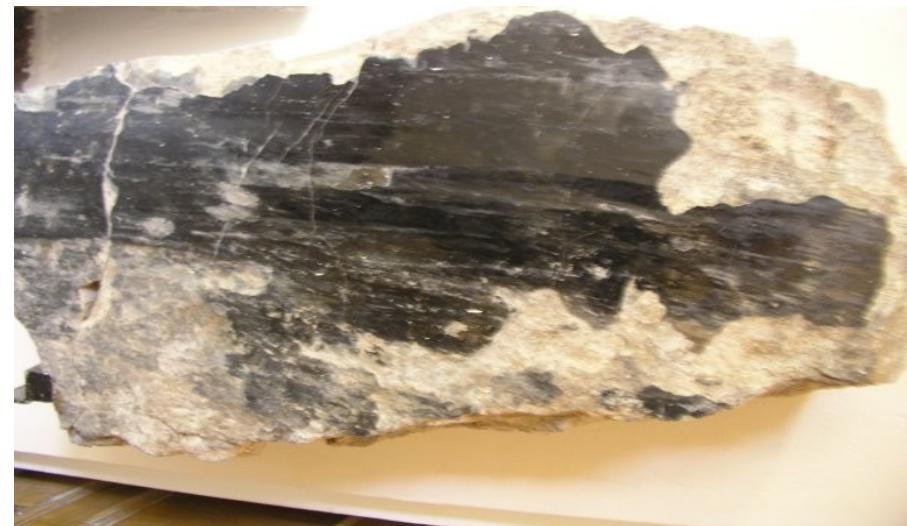
Diskontinuity, struktura H – pevnost, hydraulická vodivost ...

[3]

[3]

Jemnozrná žula → turmalín

Role času

Geologické procesy [10^6 let] vs inženýrské konstrukce [10^2 let]

Mechanika

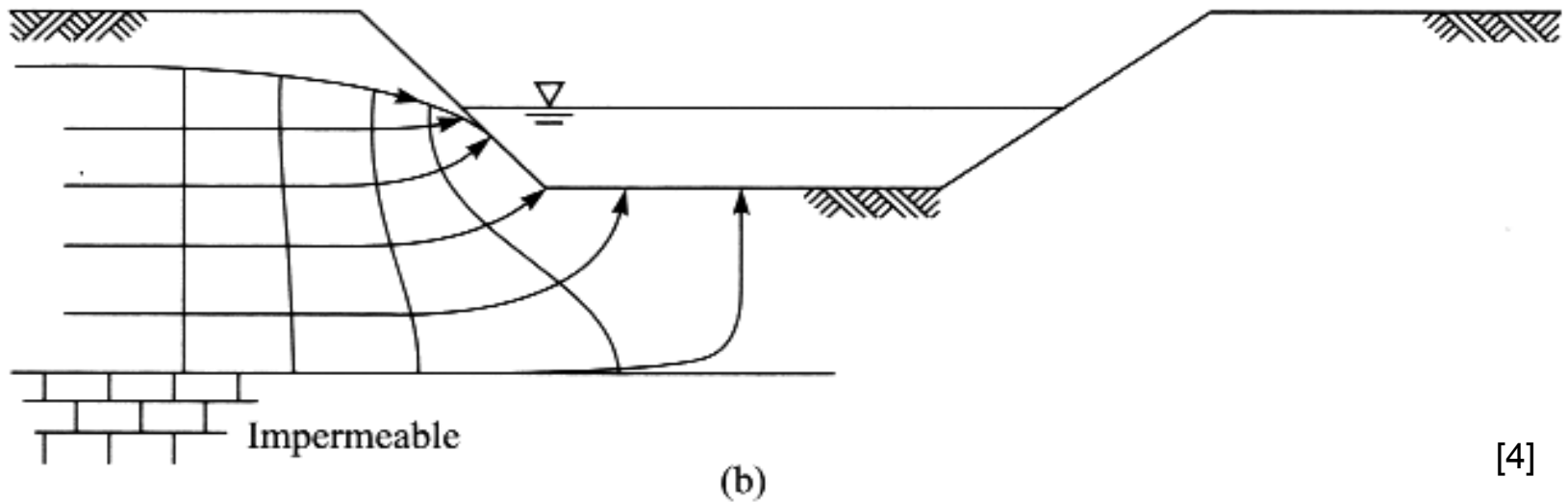
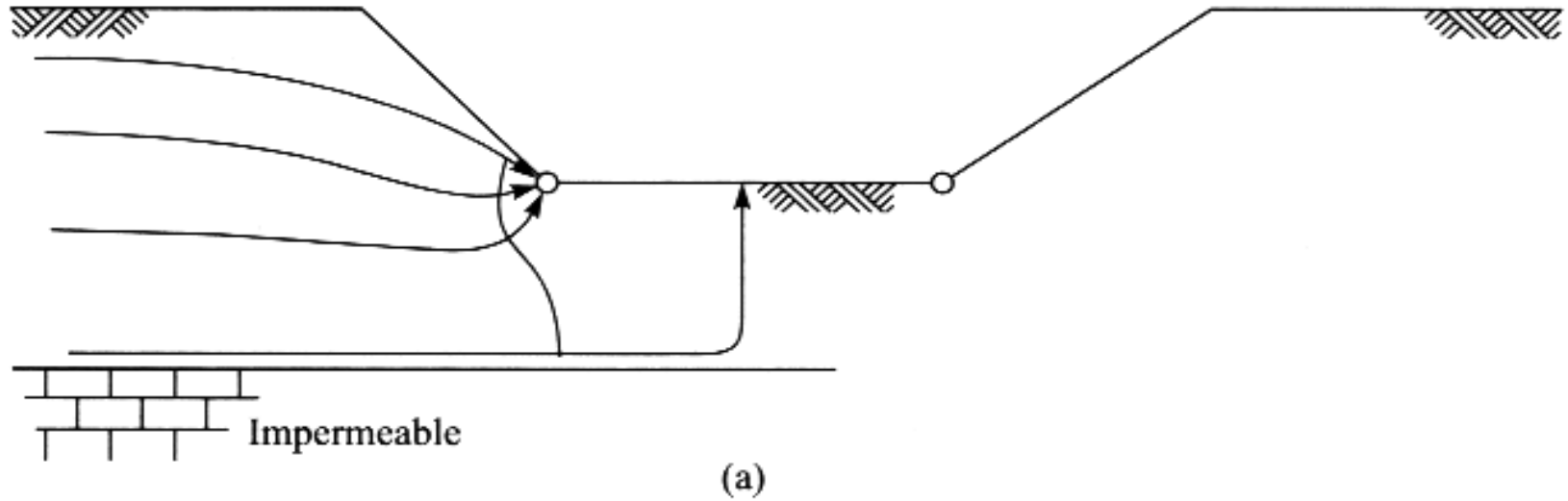
pružnost – neuvažuje čas - nelze modelovat geologické procesy; lze využít pro inženýrské aplikace

reologie

creep (ploužení) = deformace při konstantním napětí (efektivním)

relaxace = změna napětí při konstantním přetvoření

VLIV VODY – PÓROVÉ TLAKY

[4]

VLIV VODY – KAPILARITA

.... + SMRŠTITELNOST, BOBTNAVOST....

Role pórů, pórové „vody“

V zeminách má pórová tekutina prvořadý význam → tzv. „princip efektivních napětí“: napětí, které rozhoduje o mechanickém chování vodou nasycených partikulárních látek:

„všechny měřitelné projevy změny napětí, např. stlačení, změna tvaru a změna smykového odporu jsou způsobeny výhradně změnou efektivního napětí“

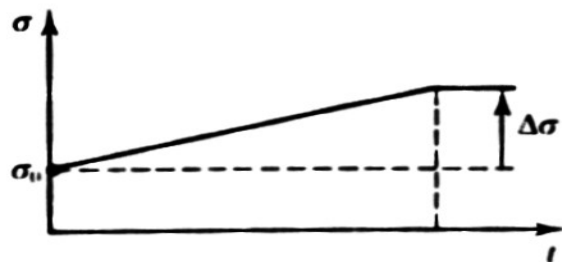
$$\sigma' = \sigma - u$$

(Skalní) horniny

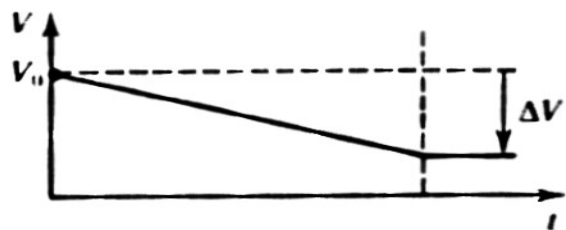
Princip efektivních napětí platí, ale nemá tak zásadní význam pro chování (intaktního) materiálu horniny vzhledem k cementaci „zrn“; uplatňuje se při popisu bloků - diskontinuit

ZÁKLADNÍ ASPEKTY CHOVÁNÍ

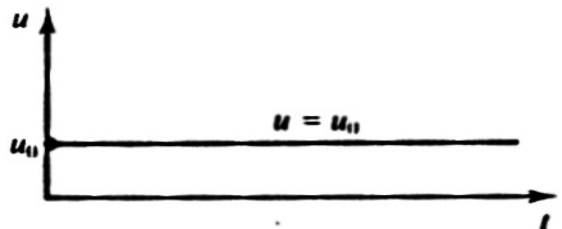
ODVODNĚNÉ ZATÍŽENÍ

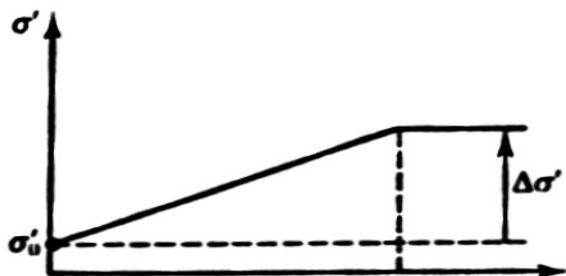
(a)

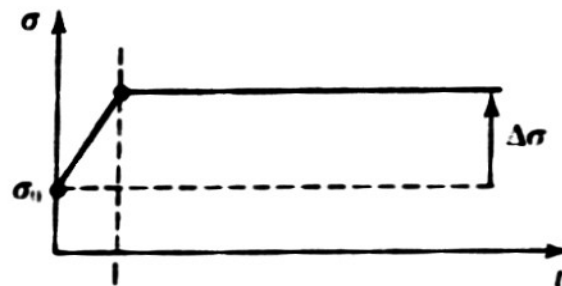
(b)

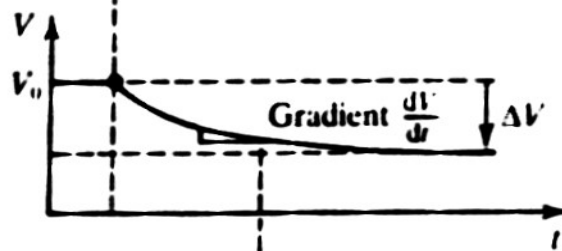
(c)

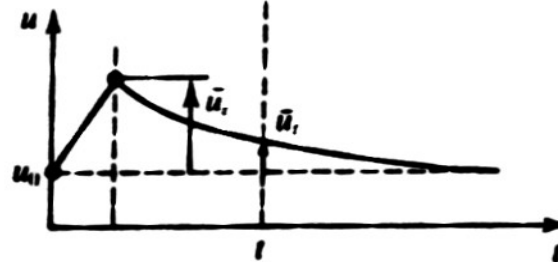
NEODVODNĚNÉ ZATÍŽENÍ + KONSOLIDACE

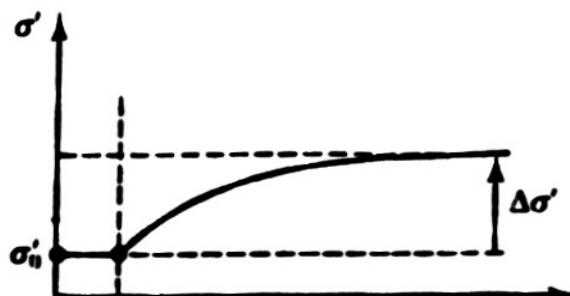
(a)

(b)

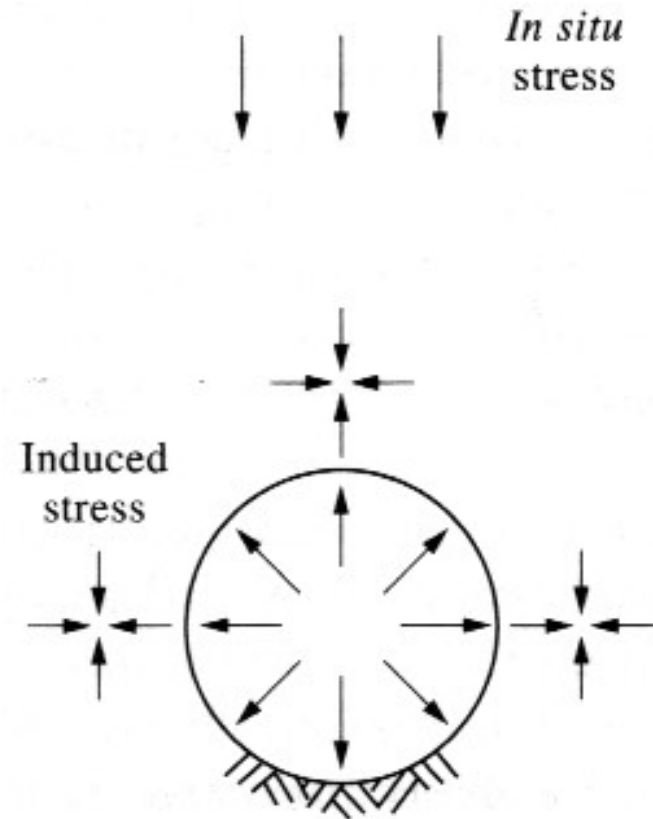
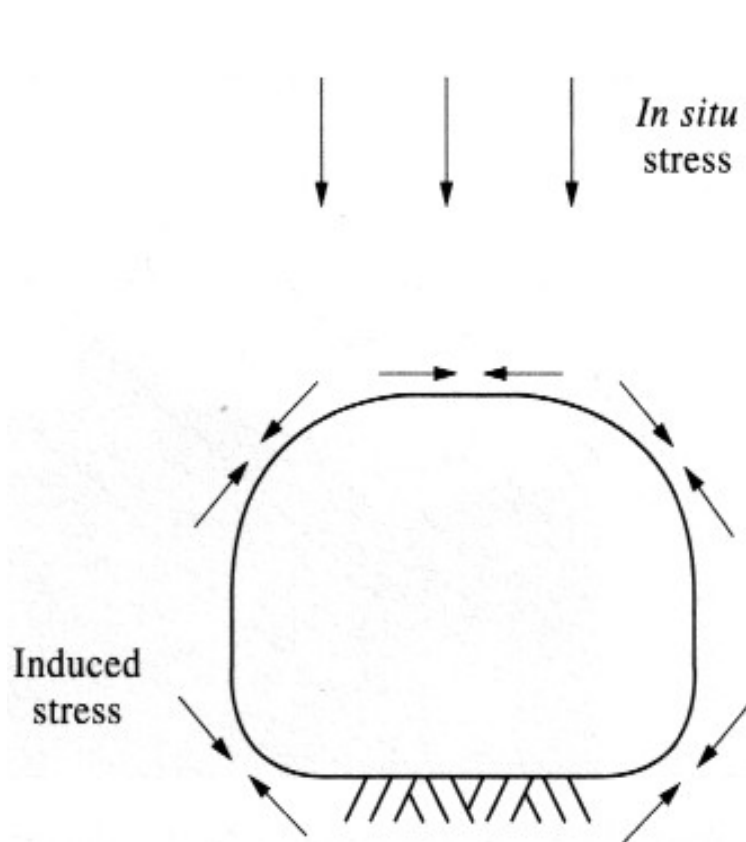
(c)

[4]

Napjatost in situ

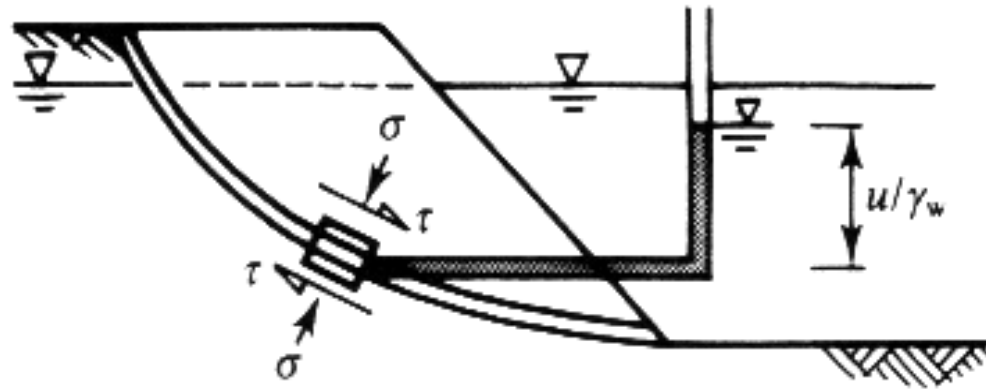
Změny napjatosti stavebním dílem

[3]

Napjatost in situ

Změny napjatosti stavebním dílem

[4]

Stavební dílo může vést ke SNÍŽENÍ původního normálového napětí, které ale přitom způsobí ZVÝŠENÍ napětí SMYKOVÉHO tj. ZATÍŽENÍ v horninovém prostředí.

Napjatost in situ

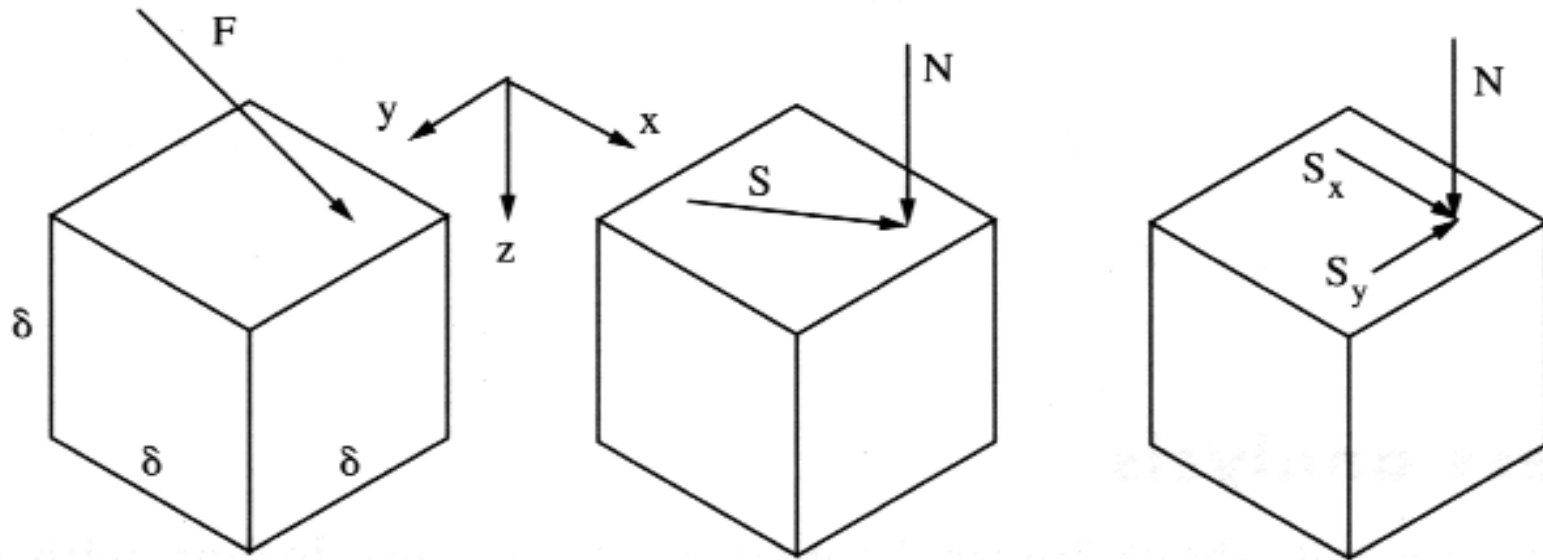
Původní napětí je důležitou počáteční podmínkou pro IG a GT analýzy

NAPĚTÍ

NAPĚTÍ je základním pojmem pro popis vlastností hornin a zemin a pro technické aplikace – geotechniku, inženýrskou geologii, mechaniku hornin a zemin

NAPĚTÍ = SÍLA / PLOCHA

$$\sigma = N / A; \tau = S / A$$

[3]

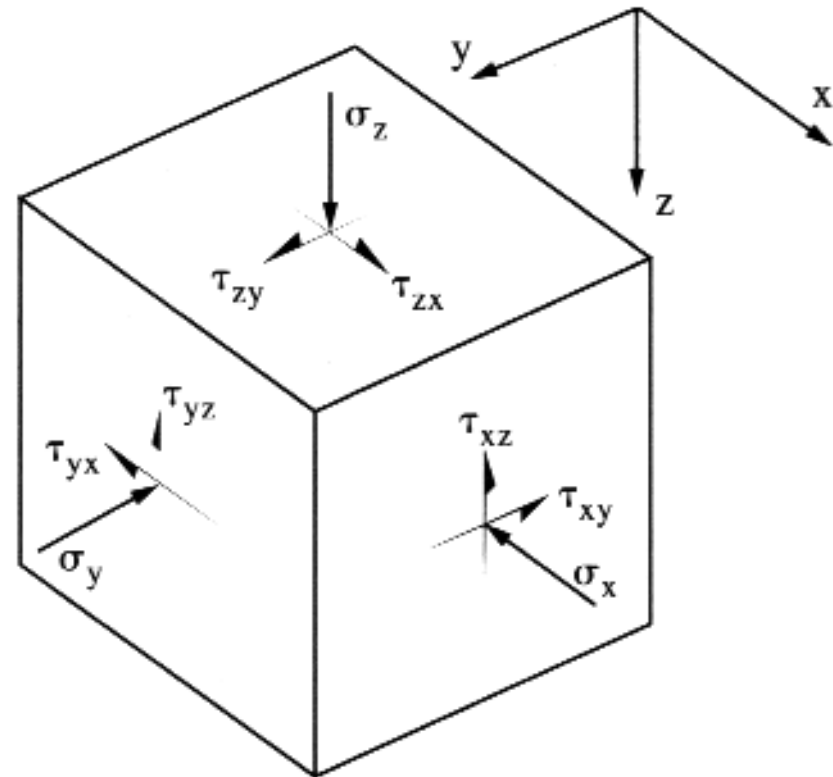
NAPĚTÍ

Rozložení síly, působící v daném bodě, do tří směrů KSS → lze definovat napětí na třech rovinách procházejících daným bodem

Normálová napětí $\sigma_x, \sigma_y, \sigma_z$,

Smyková napětí $\tau_{xy}, \tau_{yz}, \tau_{zx}, \tau_{yx}, \tau_{zy}, \tau_{xz}$, kde $\tau_{zy} = \tau_{yz}$ atd

Znaménková konvence v IG:
tlaky a zmenšení rozměrů kladné

[3]

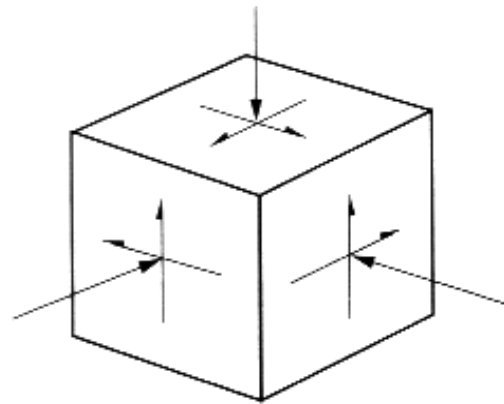
Napětí = tenzor: 9 složek, 6 nezávislých

$$\begin{bmatrix} \sigma_x & \tau_{yx} & \tau_{zx} \\ \tau_{xy} & \sigma_y & \tau_{zy} \\ \tau_{xz} & \tau_{yz} & \sigma_z \end{bmatrix}$$

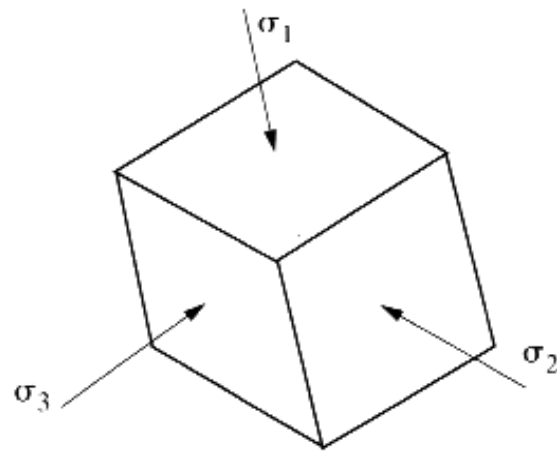
Tenzorová veličina – velikost (numerická hodnota), směr, orientace KSS

NAPĚTÍ

Rotace KSS - vždy lze najít takové tři navzájem kolmé plochy tj. natočení KSS, na nichž smyková napětí nulová a normálová napětí HLAVNÍ jsou extrémny $\sigma_1 > \sigma_2 > \sigma_3$

$$\begin{bmatrix} \sigma_{xx} & \tau_{xy} & \tau_{xz} \\ \tau_{yx} & \sigma_{yy} & \tau_{yz} \\ \tau_{zx} & \tau_{zy} & \sigma_{zz} \end{bmatrix}$$

$$\begin{bmatrix} \sigma_1 & 0 & 0 \\ 0 & \sigma_2 & 0 \\ 0 & 0 & \sigma_3 \end{bmatrix}$$

[3]

Na rovině stěny výkopu, tunelu... jsou nulová smyková napětí. Tj. stěna každého výkopu je hlavní rovinou.

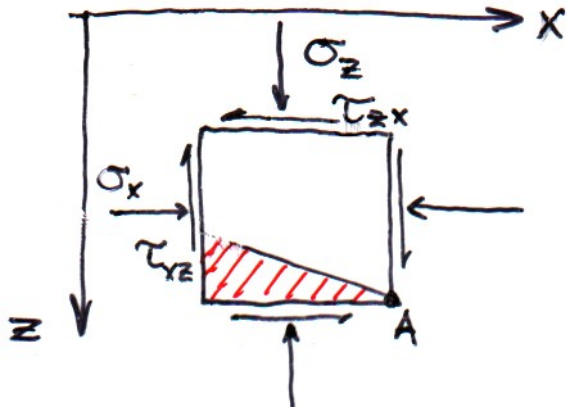
Pro tenzory platí (a tedy i pro σ_{ij}):

$\sum \sigma_{ii} = \text{konst.}$ při rotaci KSS (tzv. první invariant tenzoru (ze tří))

$p = 1/3(\sigma_{xx} + \sigma_{yy} + \sigma_{zz}) = \text{střední hlavní napětí} = \text{konst.}$ při rotaci KSS je invariantem, jenž používáme pro popis napjatosti

...mimo jiné to znamená, že normálová napětí nelze rotací KSS eliminovat

ANALÝZA NAPĚTÍ V 2D

V 2D tři podmínky rovnováhy:
1 momentová a 2 součtové

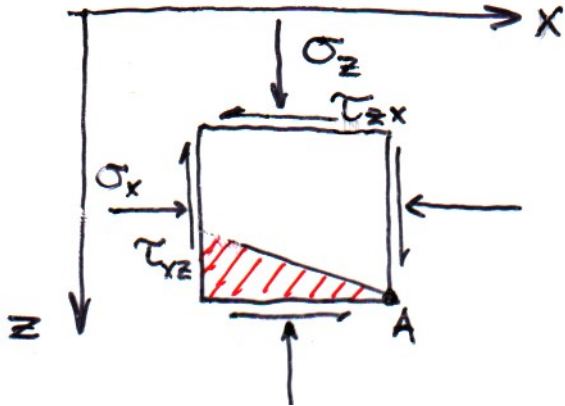
Úkol – analyzovat rovnováhu v bodě – myšlené těleso s infinitezimálními rozměry

1. Momentová podmínka k bodu A:

$$\tau_{zx} \times \text{plocha} \times \text{rameno} = \tau_{xz} \times \text{plocha} \times \text{rameno}$$

$$\tau_{zx} = \tau_{xz}$$

Na dvou sousedních stěnách myšleného tělesa v 2D = na dvou navzájem kolmých ploškách ve vyšetřovaném bodě (v 2D), jsou tangenciální napětí stejně velká, opačného znaménka.

2. Dvě součtové podmínky (sil) ve dvou (libovolně) zvolených směrech:

$$\sigma_{\alpha} dx / \cos\alpha = \sigma_z dx \cos\alpha + \tau_{zx} dx \sin\alpha + \tau_{xz} dx \sin\alpha + \sigma_x dx \sin^2\alpha / \cos\alpha$$

$$\tau_{\alpha} dx / \cos\alpha = -\sigma_z dx \sin\alpha + \tau_{zx} dx \cos\alpha - \tau_{xz} dx \sin^2\alpha / \cos\alpha + \sigma_x dx \sin\alpha$$

.....

$$\sigma_{\alpha} = (\sigma_z + \sigma_x)/2 + (\sigma_z - \sigma_x)/2 \cos 2\alpha + \tau_{zx} \sin 2\alpha \quad (1)$$

$$\tau_{\alpha} = (\sigma_x - \sigma_z)/2 \sin 2\alpha + \tau_{zx} \cos 2\alpha \quad (2)$$

Hlavní normálové napětí = extrémní hodnota normálového napětí při $\alpha = \alpha_0$

$$(1): \quad \sigma_{\alpha} = (\sigma_z + \sigma_x)/2 + (\sigma_z - \sigma_x)/2 \cos 2\alpha + \tau_{zx} \sin 2\alpha \dots \text{extrémy} \dots \text{derivace} = 0 \dots$$

směr dvou navzájem kolmých rovin, tzv. hlavních rovin, na nichž působí extrémní normálová napětí:

$$\text{tg} 2\alpha_0 = \tau_{zx} / ((\sigma_z - \sigma_x)/2) \quad (3)$$

stejný výraz dostaneme z (2) pro $\tau_{\alpha} = 0$ (tj. platí, že na hlavních rovinách je smykové napětí nulové)

.....

velikost hlavních normálových napětí:

$$\sigma_{1,2} = (\sigma_z + \sigma_x)/2 \pm (((\sigma_z - \sigma_x)/2)^2 + \tau_{zx}^2)^{1/2} \quad (4)$$

Význam předchozí strany:

v každém bodě kontinua při dané napjatosti můžeme rotací os najít takové natočení ($\alpha = \alpha_0$), při němž na dvou vzájemně kolmých rovinách bude normálové napětí extrémní a smykové napětí nulové

ve 2D: minimum a maximum normálového napětí, tj. DVĚ hlavní normálová napětí; působí na hlavních rovinách

$$\text{konvence: } \sigma_1 > \sigma_2$$

ve 3D: 3 roviny, na nichž TŘI hlavní normálová napětí: minimum, mezilehlá hodnota a maximum

$$\text{konvence: } \sigma_1 > \sigma_2 > \sigma_3$$

Podobně jako hlavní roviny, lze najít jiné natočení KSS (jiný úhel α), takové, že smyková napětí budou extrémní (na těchto rovinách ale nevymizí normálové napětí):

$$(2) \tau_{\alpha} = (\sigma_x - \sigma_z)/2 \sin 2\alpha + \tau_{zx} \cos 2\alpha$$

$$\dots \text{derivace}=0 \dots \rightarrow \text{tg} 2\alpha_{\tau_{\max}} = (\sigma_x - \sigma_z) / 2\tau_{zx} \quad (5)$$

$$\dots \text{dosazením do (2):} \quad \tau_{\max, \min} = \pm \left(\left((\sigma_x - \sigma_z)/2 \right)^2 + \tau_{zx}^2 \right)^{1/2} \quad (6)$$

Vztahy (3) až (6) jsou výsledky analýzy napětí v libovolném bodě v 2D:

spočítali jsme extrémy σ i τ

odklony odpovídajících rovin...

tj splnili jsme úkol...

Grafické vyjádření rovnic (1) až (6) pomocí kružnice:

$$\sigma_\alpha - (\sigma_z + \sigma_x)/2 = (\sigma_z - \sigma_x)/2 \cos 2\alpha + \tau_{zx} \sin 2\alpha \quad (1)$$

$$\tau_\alpha = (\sigma_x - \sigma_z)/2 \sin 2\alpha + \tau_{zx} \cos 2\alpha \quad (2)$$

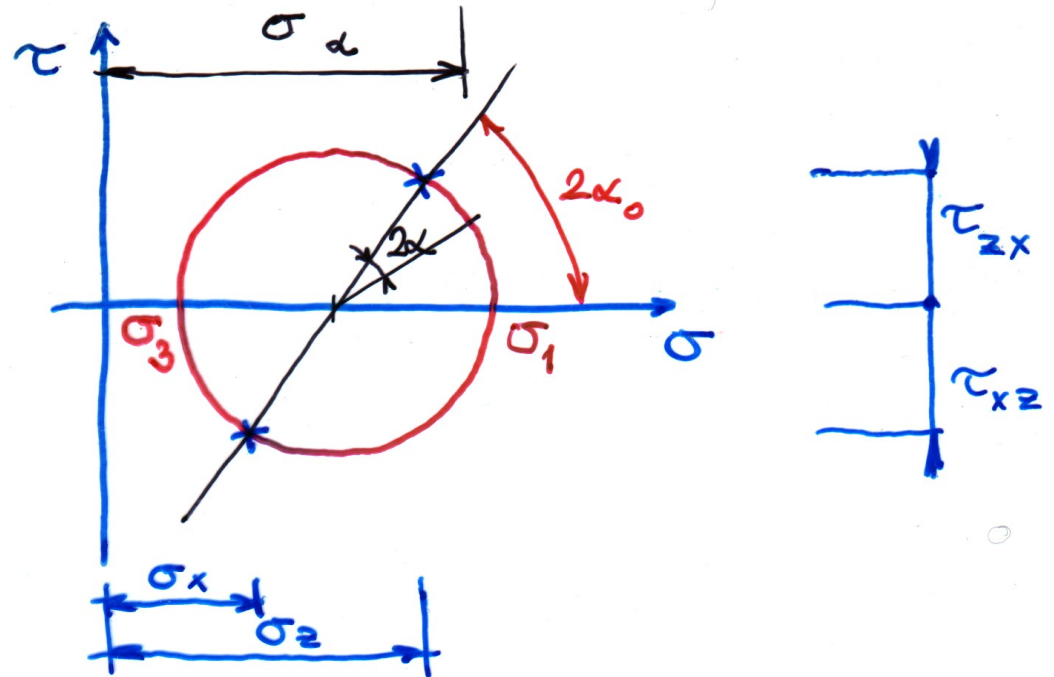
umocnění a sečtení rovnic (1) a (2):

$$(\sigma_\alpha - (\sigma_z + \sigma_x)/2)^2 + \tau_\alpha^2 = (\sigma_z - \sigma_x)^2/4 \cos^2 2\alpha + 2\tau_{zx}(\sigma_z - \sigma_x)/2 \cos 2\alpha \sin 2\alpha + \tau_{zx}^2 \sin^2 2\alpha + (\sigma_x - \sigma_z)^2/4 \sin^2 2\alpha + 2\tau_{zx}(\sigma_x - \sigma_z)/2 \sin 2\alpha \cos 2\alpha + \tau_{zx}^2 \cos^2 2\alpha$$

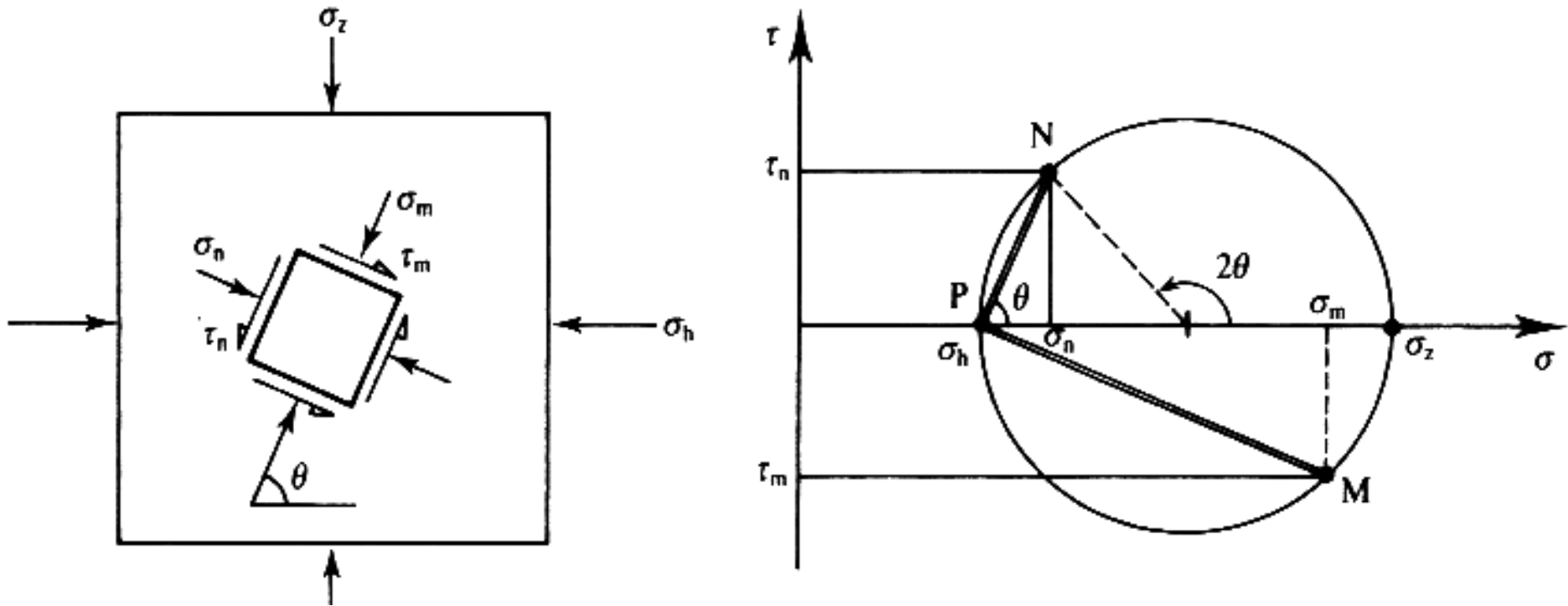
$$(\sigma_\alpha - (\sigma_z + \sigma_x)/2)^2 + \tau_\alpha^2 = ((\sigma_z - \sigma_x)/2)^2 + \tau_{zx}^2$$

resp. $(\sigma - m)^2 + \tau^2 = r^2$

tj. rovnice kružnice (proměnné σ_α ; τ_α ,
resp. σ ; τ)

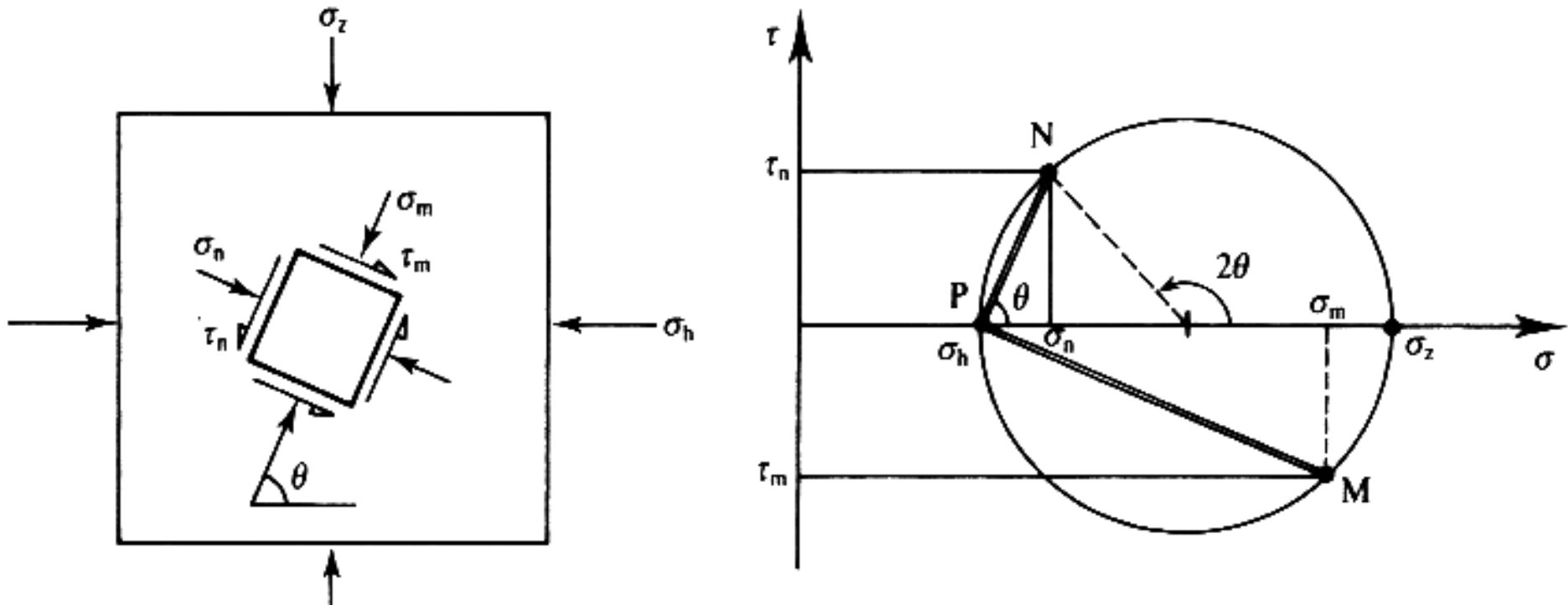

ANALÝZA NAPĚTÍ V 2D

Na element / vzorek zeminy působí hlavní normálová napětí $\sigma_h < \sigma_z$. Určete napětí na rovině odkloněné o úhel θ od roviny hlavního normálového napětí σ_z .

ANALÝZA NAPĚTÍ A PŘETVOŘENÍ V 2D

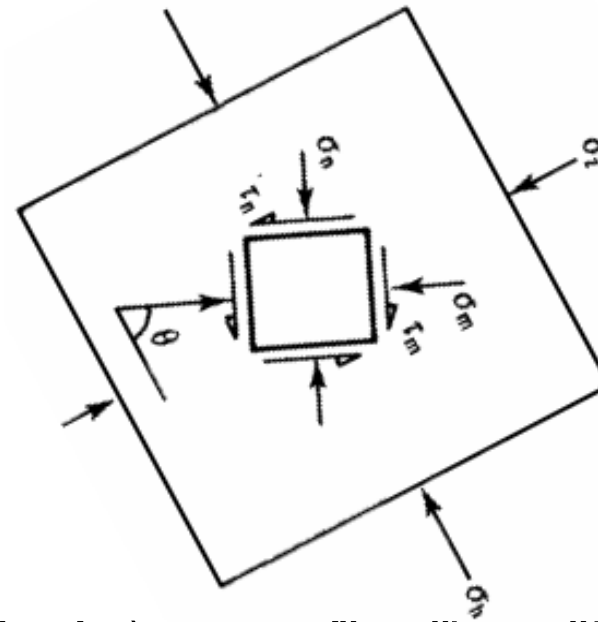
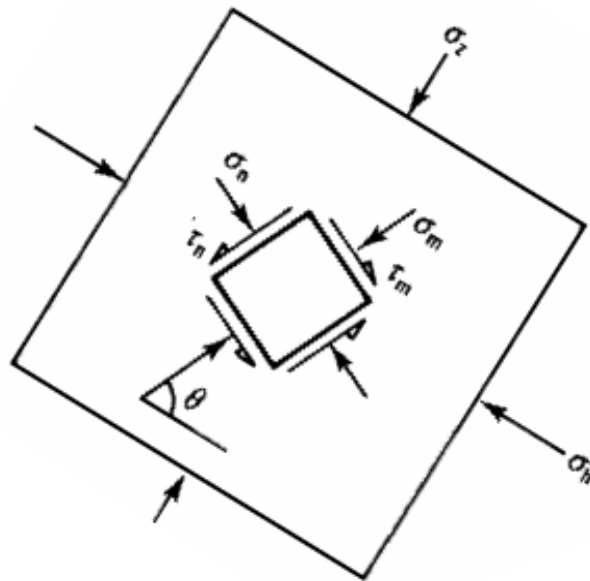
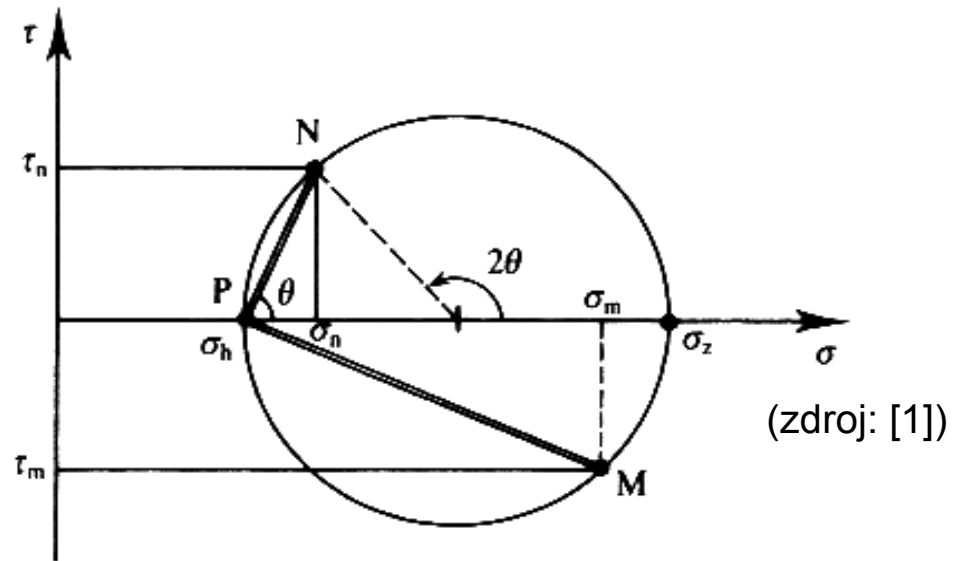
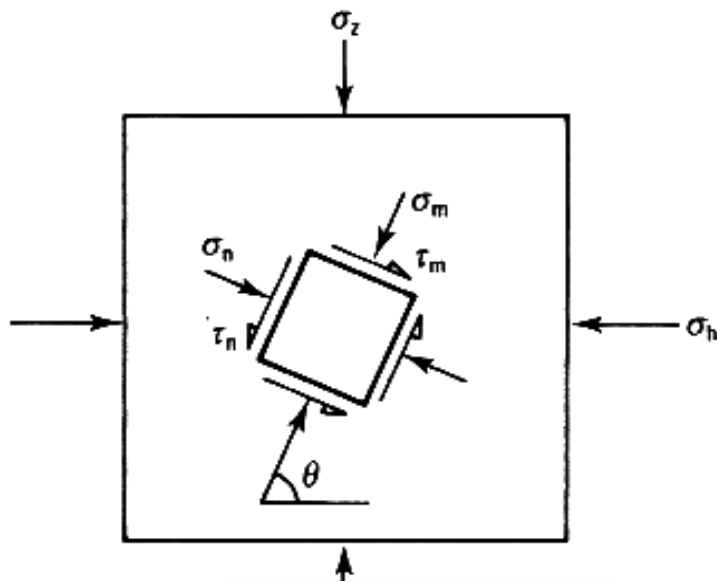
Z geometrie kružnice plyne existence tzv. pólu Mohrovy kružnice napětí:

Pól rovin napětí: bod na Mohrově kružnici; pro všechna natočení (rotace KSS) platí: rovnoběžka s rovinou, na níž působí zvolené/hledané napětí, vedená pólem, protne Mohrovu kružnici v odpovídajícím bodě napětí (v bodě, jenž určuje velikost napětí na zvolené rovině).

→ Postup pro určení napětí na libovolné rovině : 1. určím pól; 2. pólem rovnoběžku s rovinou, na níž hledám napětí – protne MK v hledaném bodě napětí.

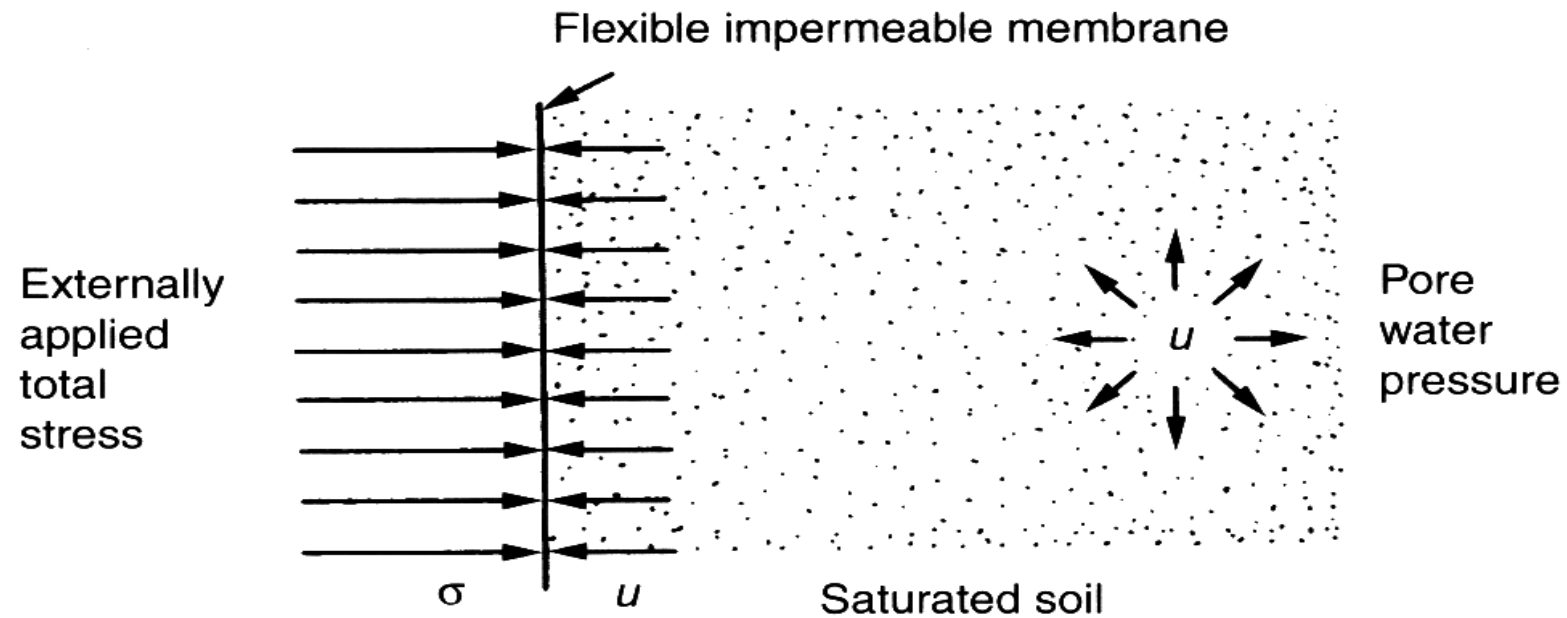
Pól směrů napětí: rovnoběžky se směrem normálových napětí; duální k pólu rovin-
oba póly leží na společném průměru (← Thaletova věta)

ANALÝZA NAPĚTÍ A PŘETVOŘENÍ V 2D

NB: uspořádáním obrázků (vzájemným natočením) na papíře při použití MK se poloha pólu mění; zobrazení úhlu odklonu roviny (=středový úhel...) nikoliv.

PRINCIP EFEKTIVNÍCH NAPĚTÍ

PRINCIP EFEKTIVNÍCH NAPĚTÍ

$$\sigma' = \sigma - u$$

(nekorektní symbolický zápis, korektně tenzorově)

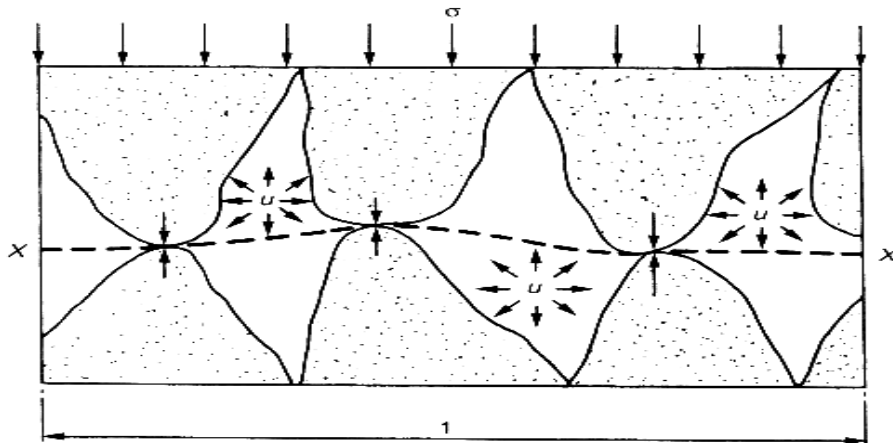
K. v Terzaghi, 1936:

„...napjatost v každém bodě libovolného řezu zeminou lze spočítat z totálního napětí $\sigma_1, \sigma_2, \sigma_3$, které v tomto bodě působí. Jestliže póry zeminy jsou vyplněny vodou pod tlakem u , totální normálové napětí se skládá ze dvou částí. Jedna, u , působí ve vodě a na pevnou fázi všesměrně a stejnou intenzitou. Nazývá se neutrální napětí (nebo pórový tlak). Rozdíl $\sigma_1' = \sigma_1 - u$, $\sigma_2' = \sigma_2 - u$ a $\sigma_3' = \sigma_3 - u$ reprezentuje přebytek napětí nad ('excess over') neutrální napětí u a spočívá výlučně v pevné fázi zeminy ('has its seat')...

...změna u způsobuje prakticky zanedbatelnou deformaci a nemá vliv na napjatost při porušení...porézní materiály jako písek, jíl a beton, reagují na změnu u jako by byly nestlačitelné...

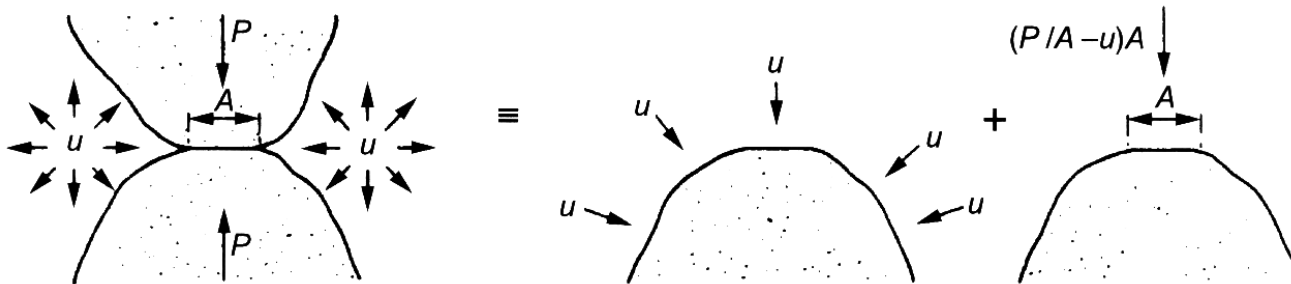
...**všechny měřitelné projevy změny napětí, např. stlačení, změna tvaru a změna smykového odporu jsou způsobeny výhradně změnou efektivního napětí $\sigma_1', \sigma_2', \sigma_3'$.**

EFEKTIVNÍ NAPĚTÍ

P průměrná síla na kontaktu
 N počet kontaktů na řezu X-X
 $\sigma_i = NP$ je intergranulární síla na jednotkové ploše (intergranulární napětí)

[5]

Stlačitelnost skeletu (struktury složené ze zrn) je rozhodující pro deformaci zeminy (vlastní zrna jsou považována za nestlačitelná). Pouze přebytek napětí nad všesměrný tlak u způsobuje deformaci. Součet přes N kontaktů:

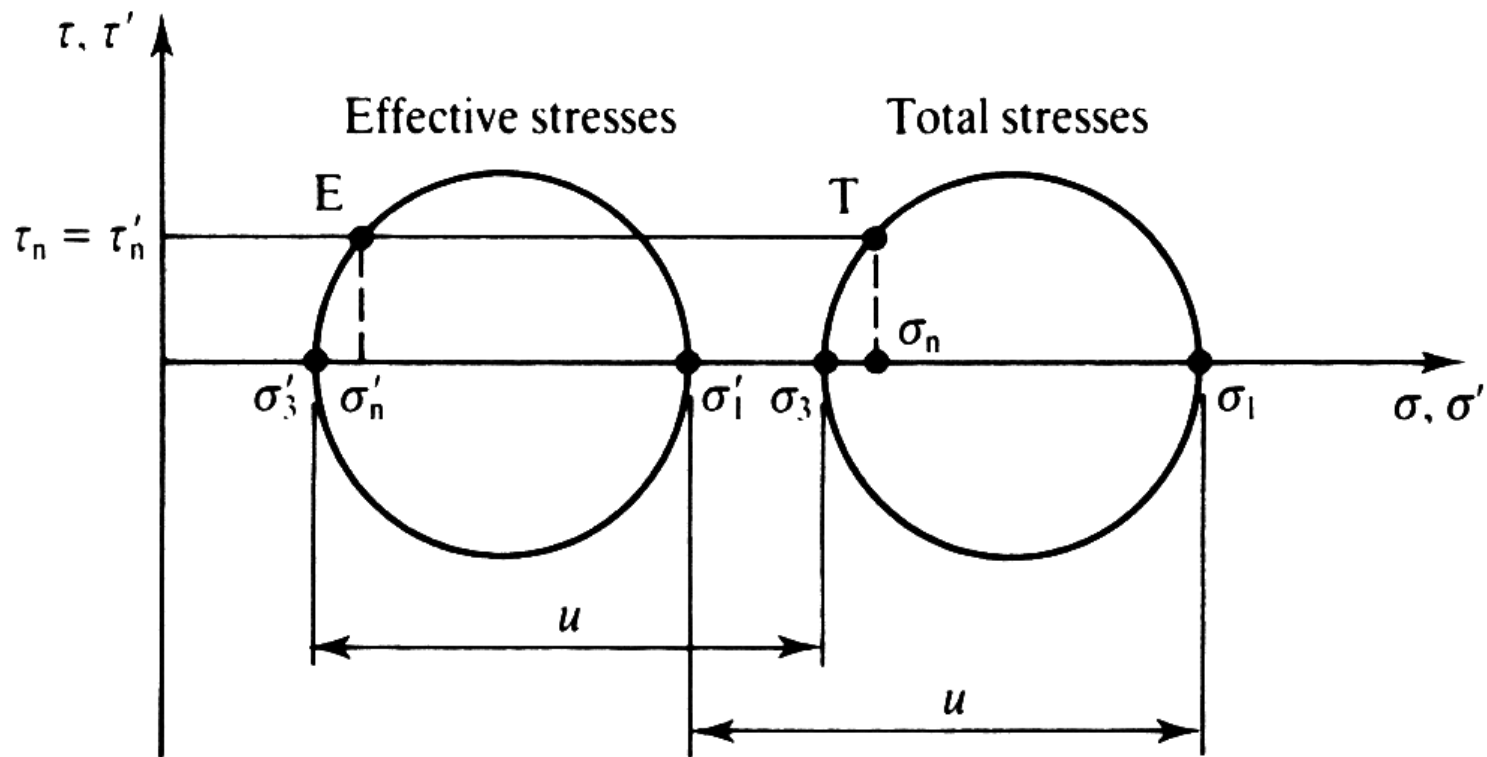
$$\sigma' = N ((P / A) - u) A = NP - u N A = \sigma_i - u N A$$

$$\sigma' \neq \sigma_i$$

Efektivní napětí NENÍ intergranulární napětí
 (Efektivní napětí je nižší než (průměrné) napětí mezi zrnny.)

NAPĚTÍ V PARTIKULÁRNÍ LÁTCE – EFEKTIVNÍ NAPĚTÍ

→ TOTÁLNÍ A EFEKTIVNÍ MK

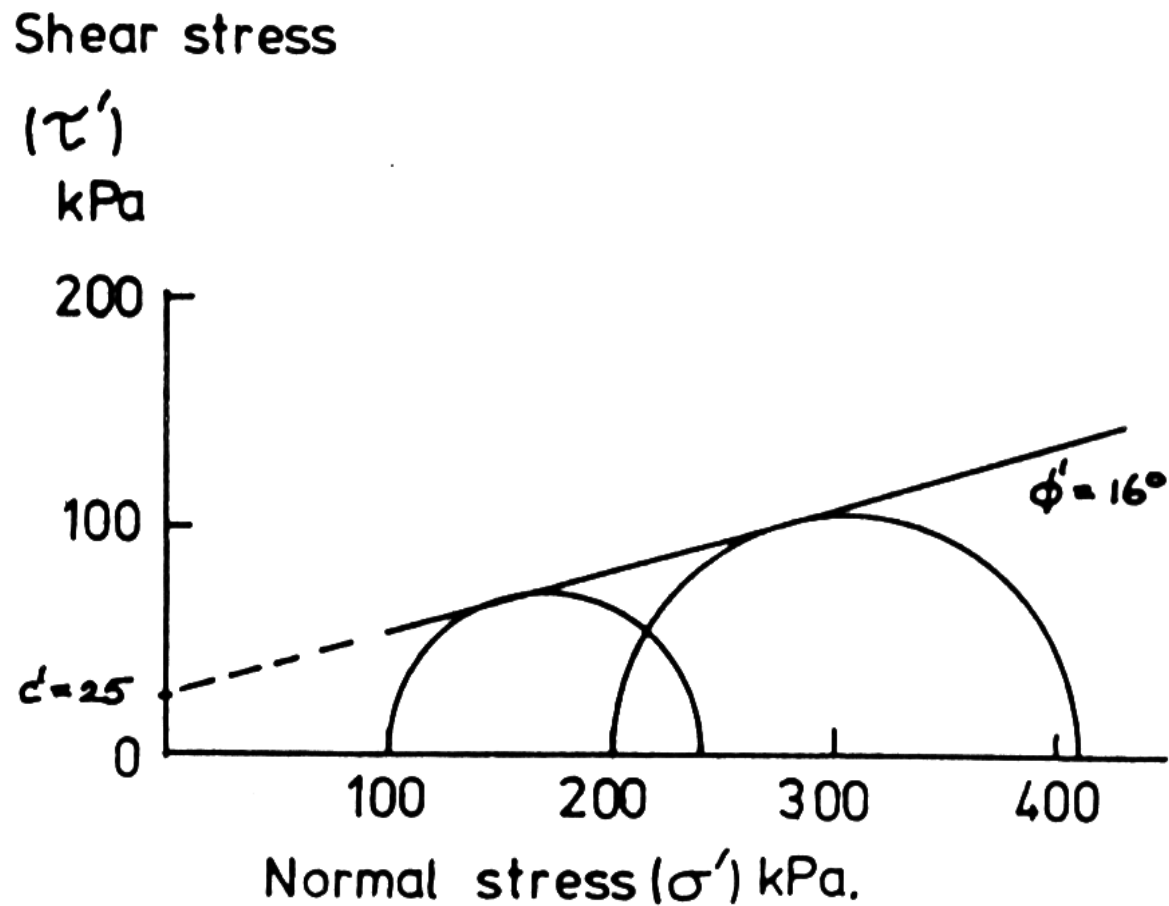

[1])

VYUŽITÍ POPISU NAPĚTÍ PŘI DEFINICI PEVNOSTI

Mohrova kružnice zobrazuje napjatost v daném bodě při rotaci souřadného systému; lze ji také využít pro definici pevnosti:

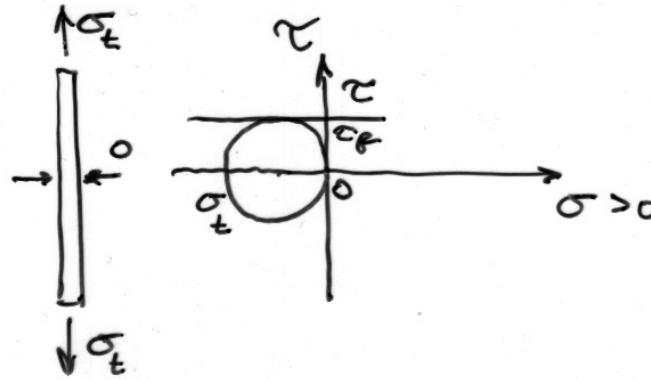
Mohrova kružnice při porušení → OBÁLKA PEVNOSTI

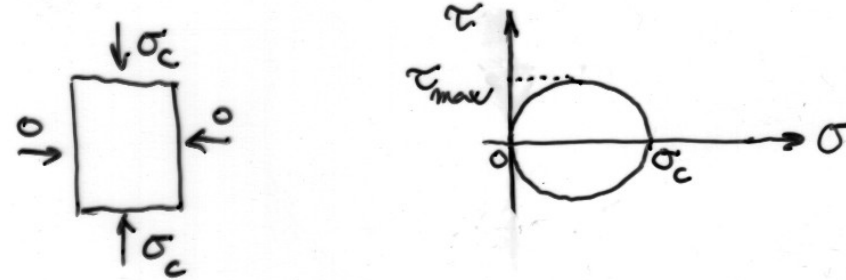
[4]

PEVNOST

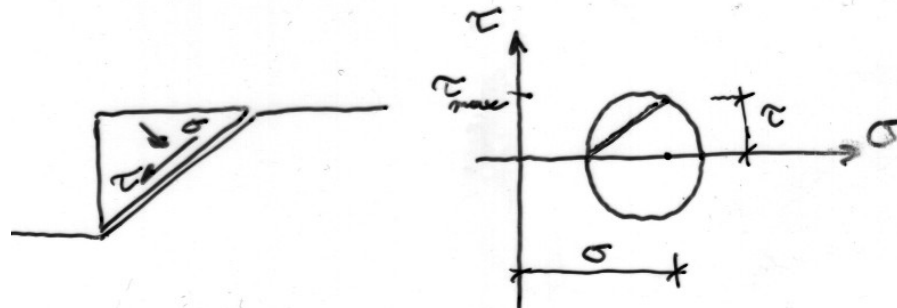
„v tahu“

„v tlaku“

„ve smyku“

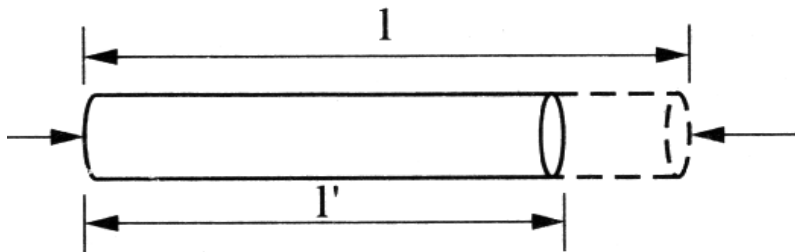
DEFORMACE, PŘETVOŘENÍ

Zatížení → deformace, jež je závislá na velikosti modelu/prototypu/konstrukce

Deformace se proto „normalizuje“ původním rozměrem, aby bylo možné porovnávat účinky zatížení na různě velkých konstrukcích – počítá se **PŘETVOŘENÍ**

Přetvoření = změna délky (rozměru) vzhledem k původní délce (rozměru)

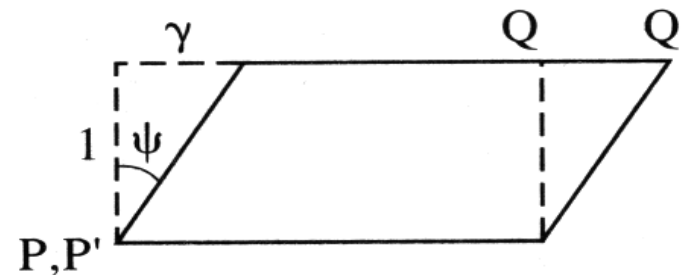
Přetvoření normálové (délkové)

$$\varepsilon = -(l' - l)/l$$

($\varepsilon > 0$)

smykové (úhlové)

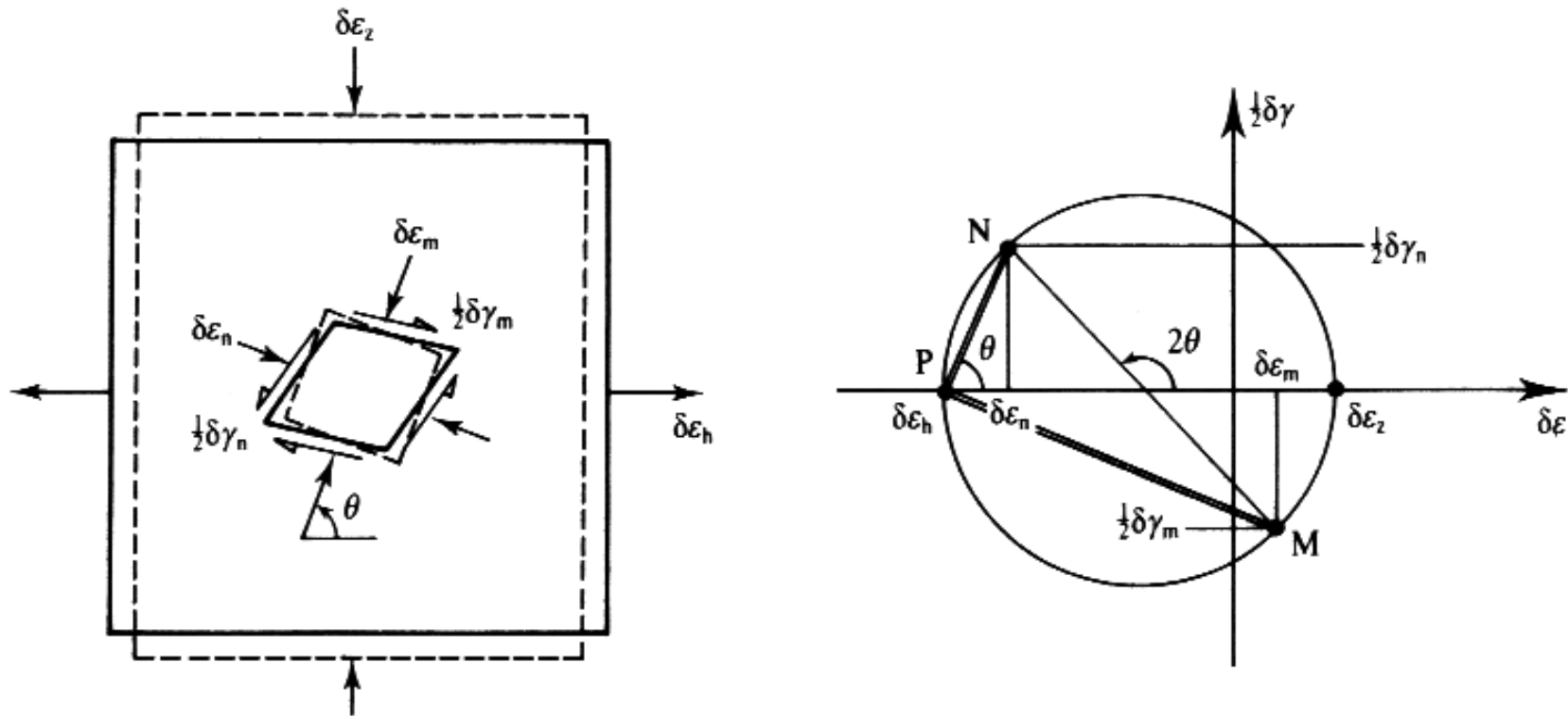
$$\gamma = \text{tg } \psi$$

($\gamma < 0 \leftarrow P'Q' > PQ$)

[3]

...Analýza přetvoření – opět lze rovnice zobrazit graficky

→ Mohrova kružnice přírůstků přetvoření

[4]

POPIS

Velikost zrn (křivka zrnitosti, ale v poli třením mezi prsty, ± pod vodou)

Tvar zrn

Minerální složení (názvy minerálů)

Barva

Pevnost v suchém stavu (jíl vs silt)

Dilatance

Plasticita (nízká vs vysoká)

Obsah uhličitánů

Obsah organických složek

STAV

v poli: konzistence (kašovitá až tvrdá)

na základě laboratoře: w , n , ρ , I_C ; I_D

Popis materiálu H:

Barva

Zrnitost

Základní hmota

Vliv zvětrání, alterace (odbarvená, rozmělněná, rozložená)

Obsah uhličitánů

Stabilita H materiálu ve vodě (stabilní, rel. stab., nestabilní)

Odhad pevnosti v prostém tlaku [MPa] na základě rýpání, loupání, škrábání, kladivem

Popis horninového masivu:

Struktura

Diskontinuity (směr a sklon – např 260/70)

Tloušťka vrstev, vzdálenost diskontinuit, velikost [mm] bloků H

Tvar bloků

Průběžnost diskontinuit (délka, [m])

Drsnost diskontinuit

Rozevření diskontinuit

Výplň

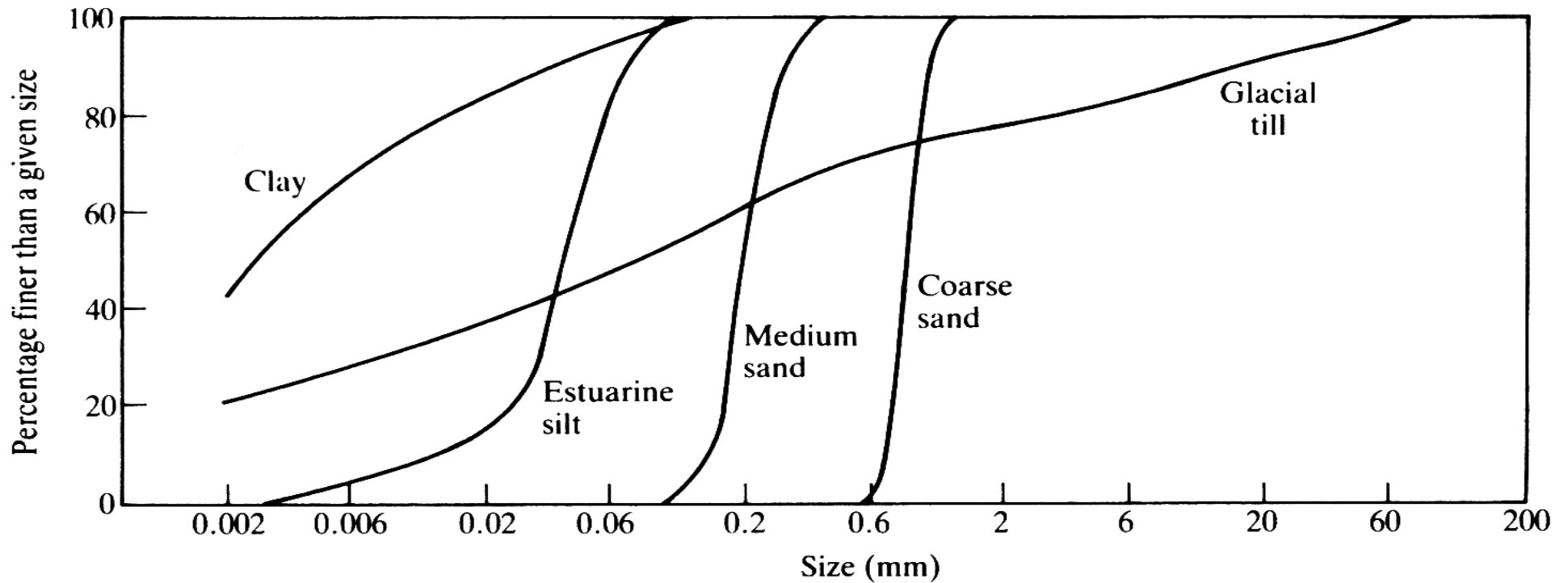
Průsak ($< 0,5 \text{ ls}^{-1}$; $0,5 \text{ až } 5 \text{ ls}^{-1}$; $> 5 \text{ ls}^{-1}$)

Stupeň zvětrání H masivu (0 = zdravá H; až 5 = zemina)

Propustnost – stanovení zkouškou

ZRNITOST

Stanovení velikosti zrn: prosévání a sedimentace – hustoměr → křivka zrnitosti

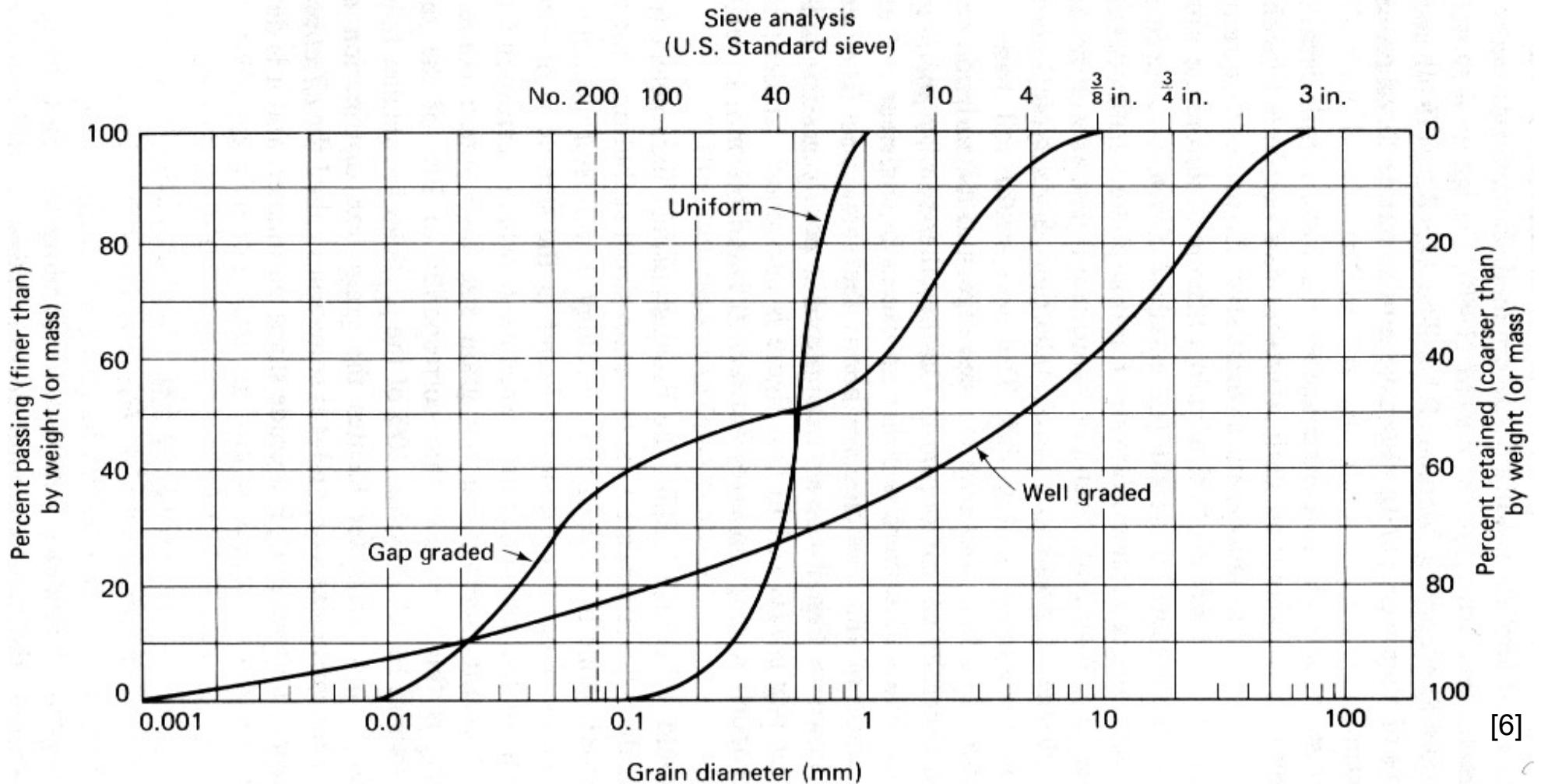

Clay	Fine	Medium	Coarse	Fine	Medium	Coarse	Fine	Medium	Coarse	Cobbles
	Silt			Sand			Gravel			

[4]

ZRNITOST

Stanovení velikosti zrn: prosévání a sedimentace – hustoměr → křivka zrnitosti

POPIS ZEMIN

ZRNITOST – frakce

ČSN EN 14688-1

Skupiny zemin	Frakce	Značka	Velikost zrn mm
velmi hrubozrnná zemina	velký balvan	LBo	od 630
	balvan	Bo	od 200 do 630 včetně
	valoun KÁMEN!	Co	od 63 do 200 včetně
hrubozrnná zemina	štěrk	Gr	od 2,0 do 63 včetně
	hrubozrnný štěrk	CGr	od 20 do 63 včetně
	střednězrnný štěrk	MGr	od 6,3 do 20 včetně
	jemnozrnný štěrk	FGr	od 2,0 do 6,3 včetně
	písek	Sa	od 0,063 do 2,0 včetně
	hrubozrnný písek	CSa	od 0,63 do 2,0 včetně
	střednězrnný písek	MSa	od 0,2 do 0,63 včetně
jemnozrnný písek	FSa	od 0,063 do 0,2 včetně	
jemnozrnná zemina	prach	Si	od 0,002 do 0,063 včetně
	hrubozrnný prach	CSi	od 0,02 do 0,063 včetně
	střednězrnný prach	MSi	od 0,0063 do 0,02 včetně
	jemnozrnný prach	FSi	od 0,002 do 0,0063 včetně
	jíl	Cl	do 0,002 včetně

NÁZEV ZEMINY - LZE POUZE NA ZÁKLADĚ ZRNITOSTI – podle velikosti zrn –
lépe i na základě PLASTICITY (viz dále)

„Smíšené“ zeminy = základní a druhotná/é frakce

druhotná frakce je s malým začátečním písmenem (na rozdíl od základní frakce)

saGr = písčité štěrky

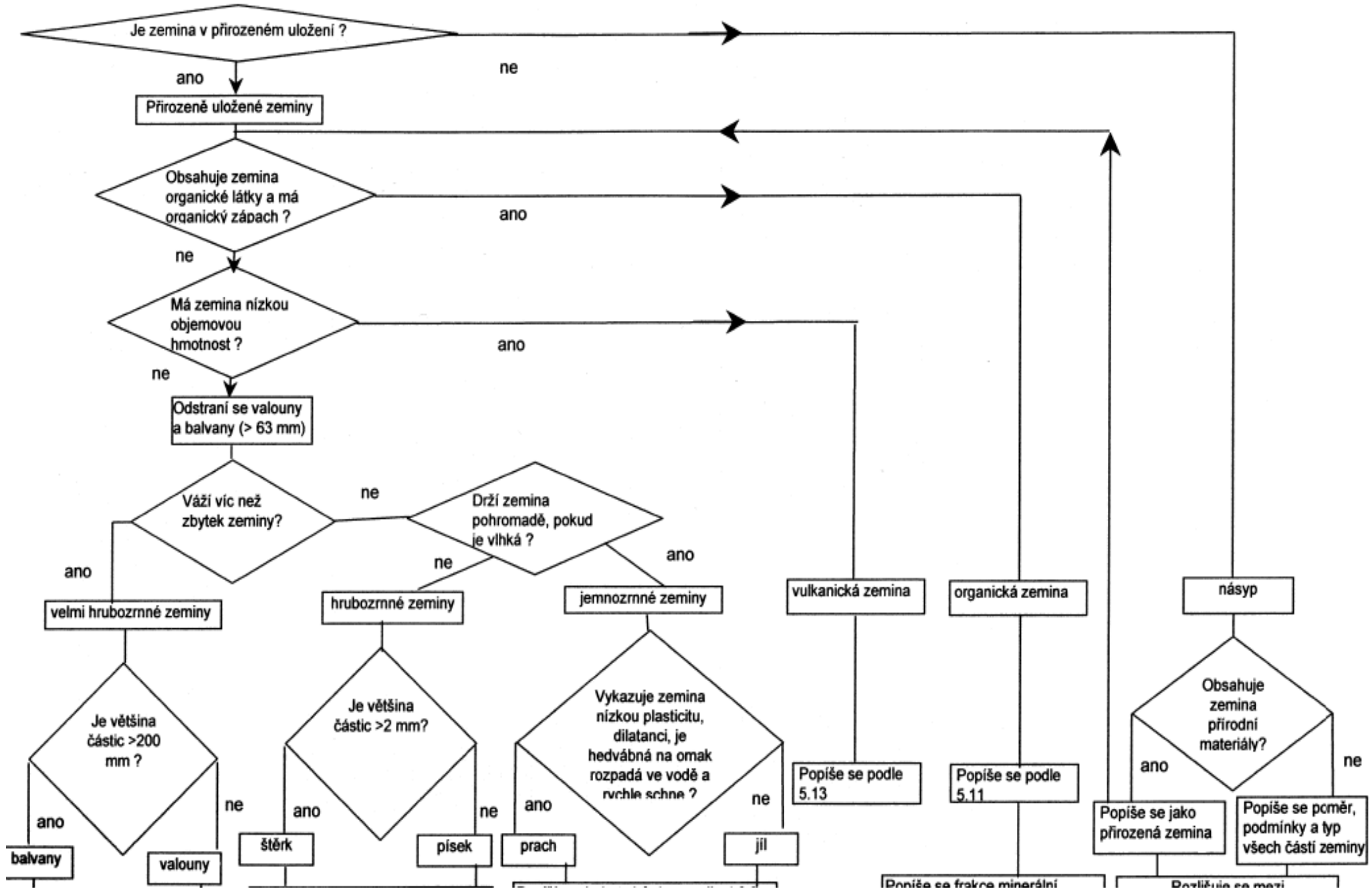
grCl = štěrkový jíl

vložky, proplástky:

grClsa = štěrkový jíl s vložkami písku

starší systémy pro názvy: C, M, S, G, Cb, B; SW, SP, ML, CH.....

POPIS ZEMINY V POLI (ČSN EN 14688-1)

HUSTOTA H/Z

Měrná (= specifická) hmotnost

(tzv. zdánlivá) hustota pevných částic horniny/zeminy

$$\rho_s = M_s / V_s = M_d / V_s$$

HUSTOTA H/Z

Hustota (objemová hmotnost) přirozeně vlhké horniny

$$\rho_n = M_t / V_t = (M_w + M_d) / V_t$$

Hustota (objemová hmotnost) nasycené horniny

$$\rho_{\text{sat}} = M_t / V_t = (M_w + M_d) / V_t$$

Hustota (objemová hmotnost) vysušené horniny

$$\rho_d = M_d / V_t$$

Sypná hmotnost – vliv mezerovitosti

Objemová TÍHA

$$\gamma = \rho g \quad (\dots\text{všechny verze} - \text{nasyčené, suchá, pod vodou...})$$

Stanovení hustot, tíh

stanovení (relevantní verze) hmotnosti je snadné

problémem stanovení (relevantní verze) objemu

možnosti:

vzorek pravidelného tvaru a změření rozměrů

vážení pod vodou (výpočet objemu z Archimédova zákona)

měření / vážení vzorkem vytlačené vody

Kromě hustoty částic vyjadřují hustoty (a objemové tíhy) STAV H/Z

PÓRY – STAV H/Z

PÓROVITOST $n = V_p / V_t$

ČÍSLO PÓROVITOSTI $e = V_p / V_s$

STUPEŇ NASYCENÍ $S = V_w / V_p$

Pro převody mezi veličinami, výpočty n , e ... z hustot - využití diagramu fází

$$e = n / (1 - n)$$

$$\rho_d = \rho_s / (1 + e) \rightarrow e = (\rho_s - \rho_d) / \rho_d$$

$$\rho_d = \rho_s (1 - n) \rightarrow n = (\rho_s - \rho_d) / \rho_s$$

..... etc

VLHKOST – STAV H/Z

GRAVIMETRICKÁ $w = M_w / M_d = M_w / M_d$

OBJEMOVÁ $\theta = V_w / V_t (= S_n)$

Z diagramu fází lze snadno odvodit: $eS = w \rho_s / \rho_w$

a pro nasycenou zeminu lze stanovit e z vlhkosti: $e = w \rho_s / \rho_w$

KONZISTENČNÍ MEZE (tzv. Atterbergovy meze)

Vlhkost na mezi tekutosti w_L

Vlhkost na mezi plasticity w_P

Vlhkost na mezi smrštění w_S

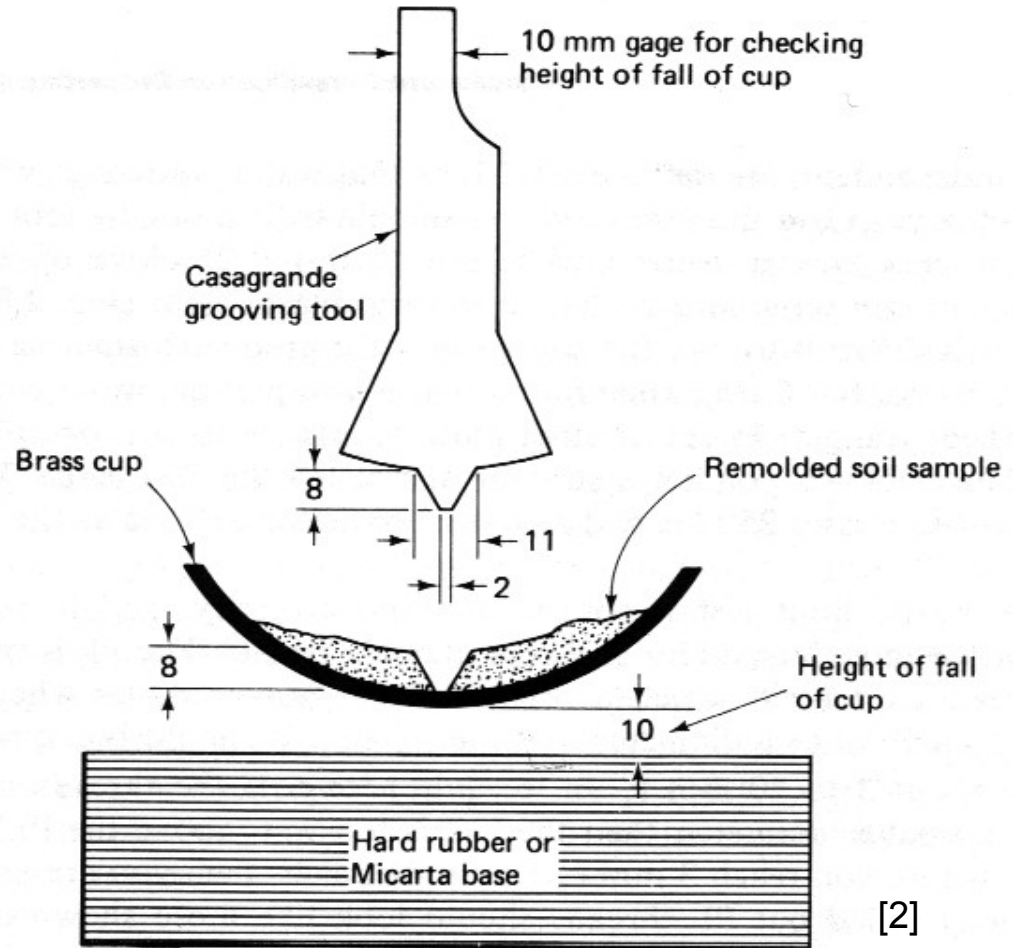
Stanovení na jemné frakci (odstraněna zrna větší než cca 0,5 mm)

Index plasticity $I_P = w_L - w_P$

KONZISTENČNÍ MEZE (Atterbergovy meze)

Vlhkost na mezi tekutosti w_L

Casagrandeho miska

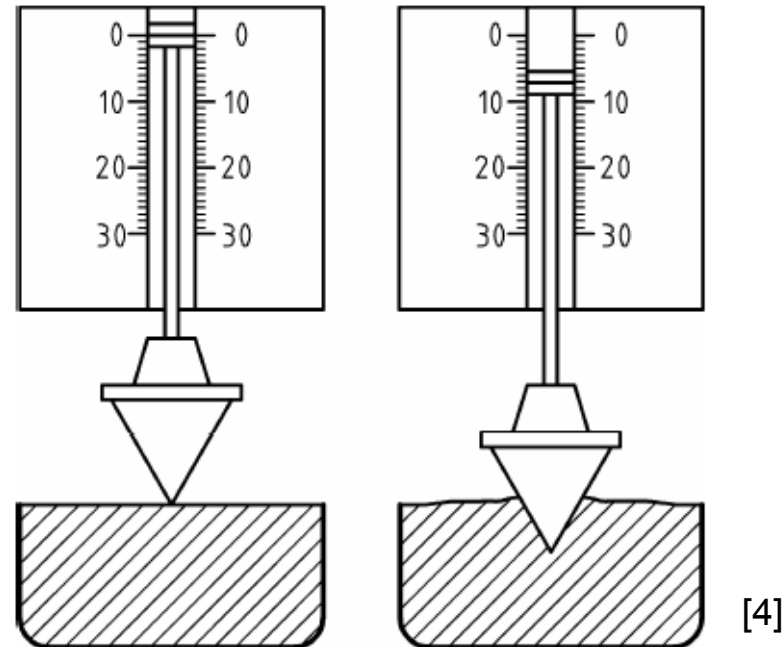

Hledá se vlhkost, při níž se dosáhne porušení „svahu“ (a která odpovídá w_L)

KONZISTENČNÍ MEZE (= Atterbergovy meze)

Vlhkost na mezi tekutosti w_L

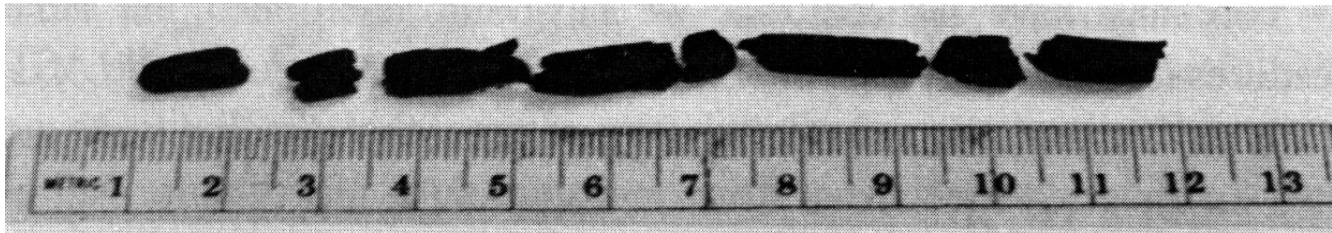
Kuželová zkouška

Hledá se vlhkost, při níž se dosáhne smluvní penetrace, která odpovídá w_L
(10mm u kužele 60°/60g (20mm u 30°/80g))

KONZISTENČNÍ MEZE (Atterbergovy meze)

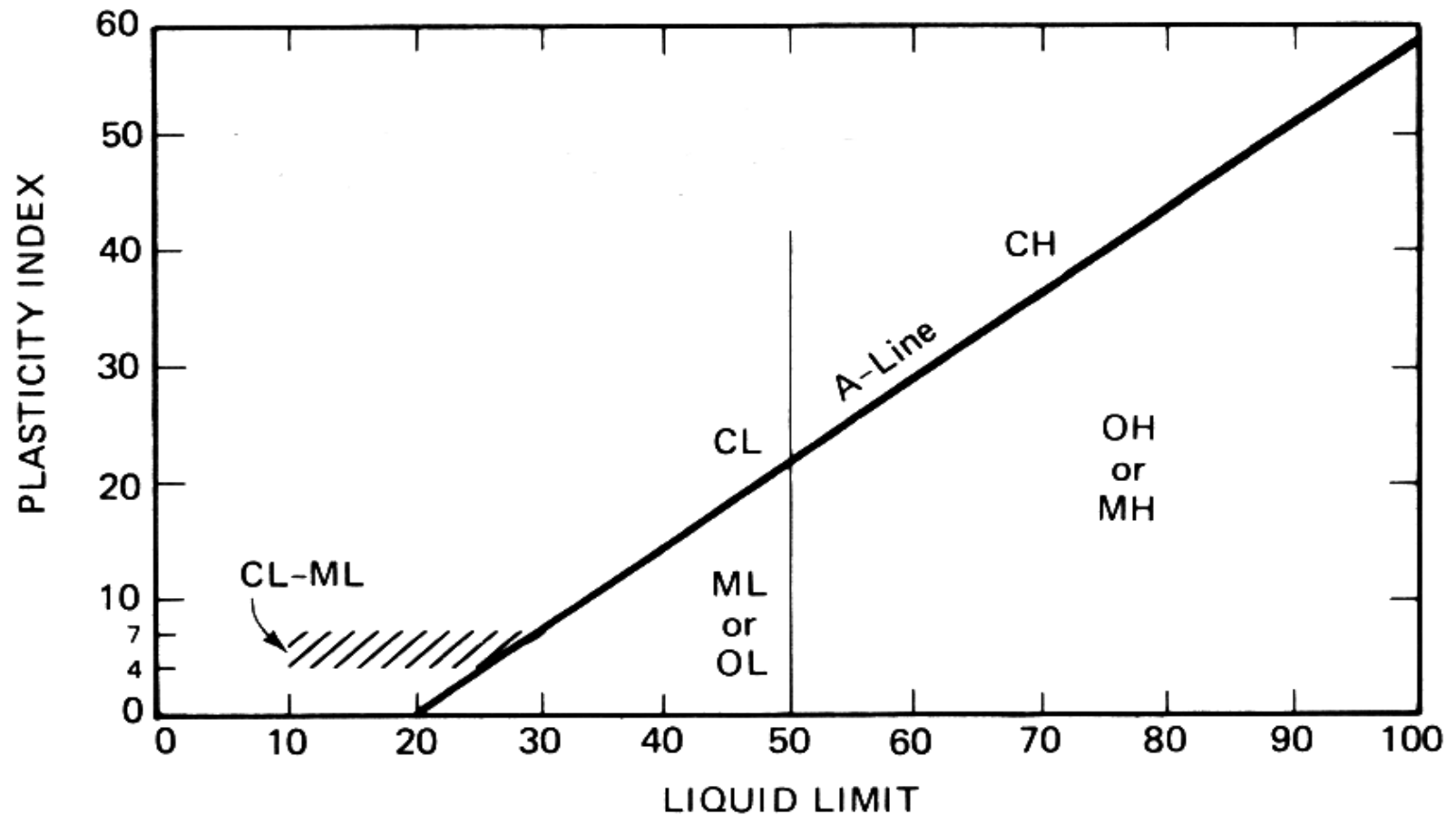
Vlhkost na mezi plasticity w_p

[2]

Hledá se vlhkost, při níž se zemina při přípravě válečku porušuje předepsaným způsobem (a která odpovídá w_p)

Casagrandeho plasticitní diagram ← rozlišení hlíny (siltu) a jílu

PLASTICITA (resp její 'stupeň') zeminy jen na základě w_L

KONZISTENCE (STAV) jemnozrnné zeminy

Stupeň konzistence $I_C = (w_L - w) / (w_L - w_P)$

Stupeň tekutosti $I_L = (w - w_P) / (w_L - w_P)$

Konzistence:

kašovitá $I_C < 0$

plastická $I_C = 0$ až 1 (měkká, tuhá)

pevná $I_C > 1$

Nově (EN ČSN)

velmi měkká $I_C < 0,25$

měkká $I_C = 0,25$ až 0,50

tuhá $I_C = 0,50$ až 0,75

pevná $I_C = 0,75$ až 1,0

velmi pevná $I_C > 1,0$

ULEHLOST (STAV) hrubozrnné zeminy

Relativní ulehlost (Index ulehlosti) $I_D = (e_{\max} - e) / (e_{\max} - e_{\min})$

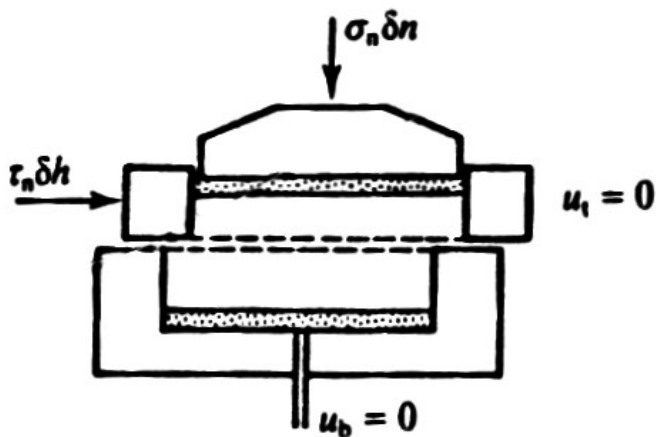
Ulehlost:

kyprá z.	$I_D = 0$ až $0,33$
středně ulehlá	$I_D = 0,33$ až $0,67$
ulehlá	$I_D = 0,67$ až 1

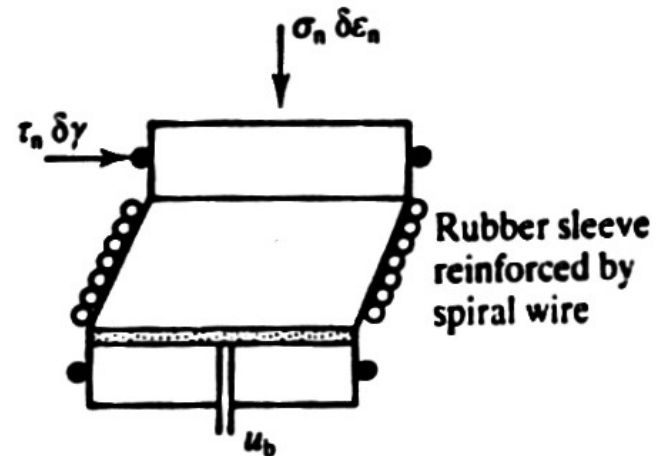
Nově (EN ČSN)

velmi kyprá	$I_D = 0$ až $0,15$
kyprá	$I_D = 0,15$ až $0,35$
středně ulehlá	$I_D = 0,35$ až $0,65$
ulehlá	$I_D = 0,65$ až $0,85$
velmi ulehlá	$I_D = 0,85$ až $1,0$

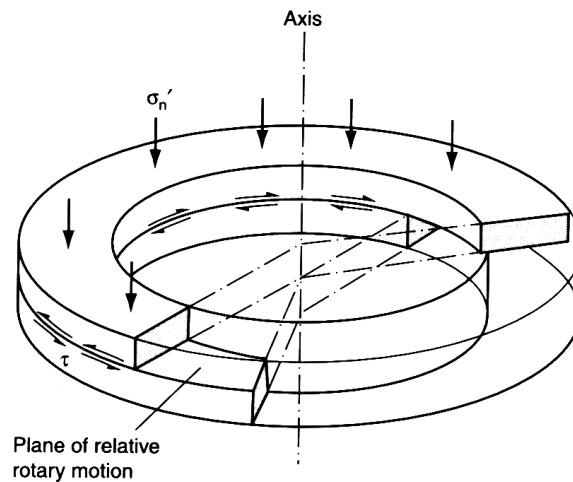
PEVNOST – SMYKOVÁ KRABICE (“direct shear box”)

(Translační) smyková krabice

Prostý smyk “Simple shear (box)”

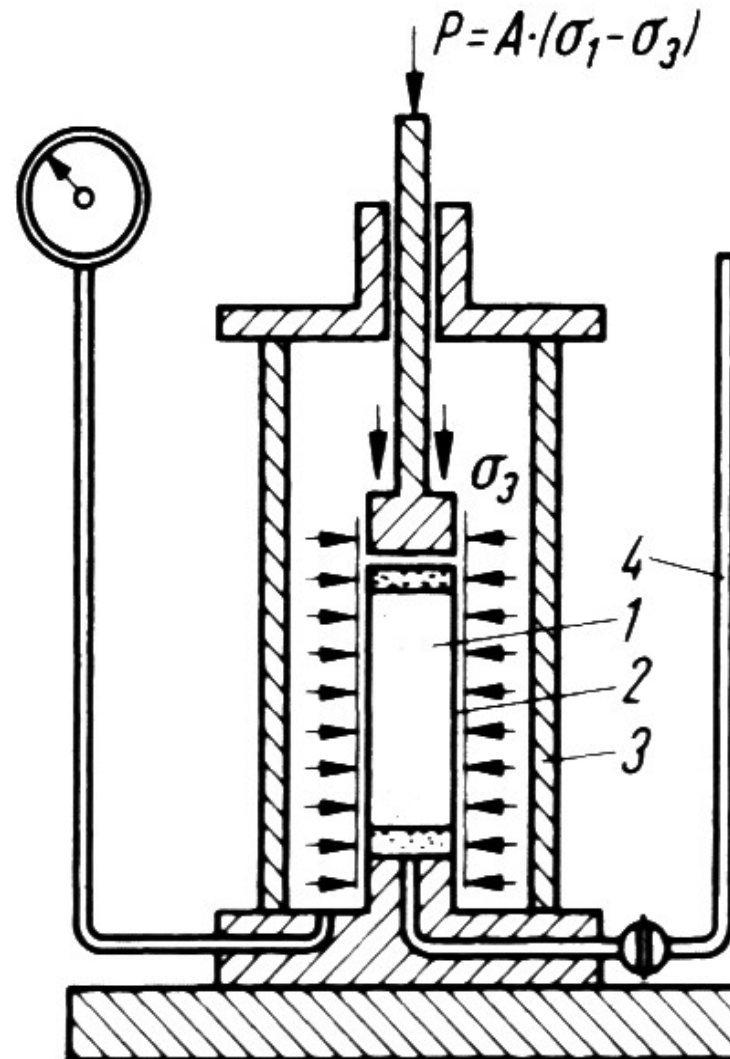
Rotační krabicový přístroj
“Ring shear (box)”
(reziduální pevnost)

[4]

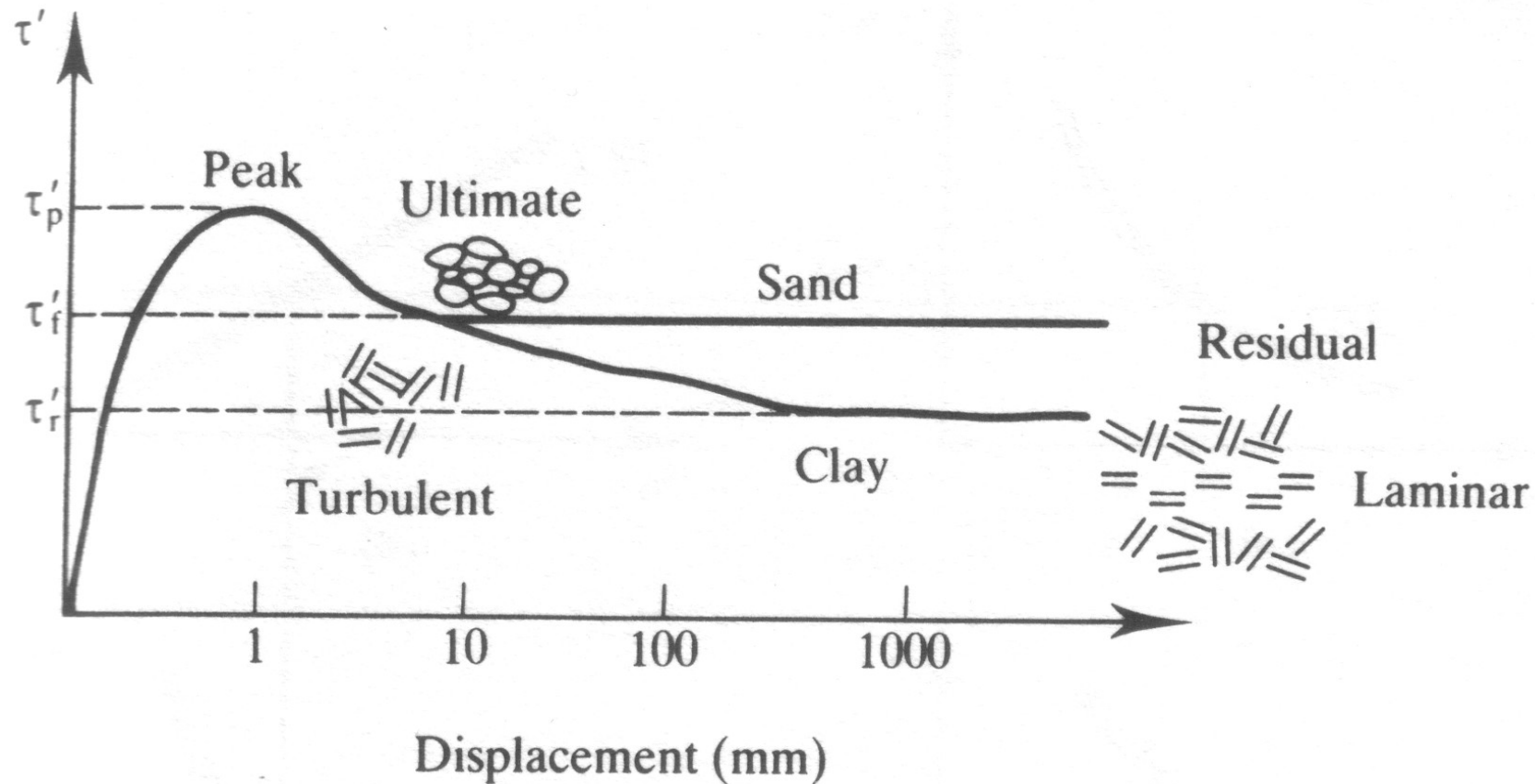
PEVNOST - “TLAKOVÉ” zkoušky tj neměří se přímo smyková síla

- triaxiál

- pravý triaxiál, biaxiál

PEVNOST

[4]

STLAČITELNOST

Změna efektivního napětí = zatížení:

izotropní $\Delta\sigma_1' = \Delta\sigma_2' = \Delta\sigma_3' = \Delta\sigma' = \Delta p'$; $q = \text{konst.}$

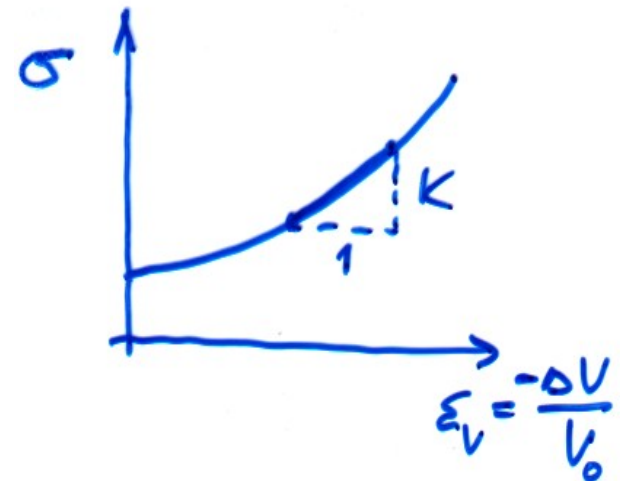
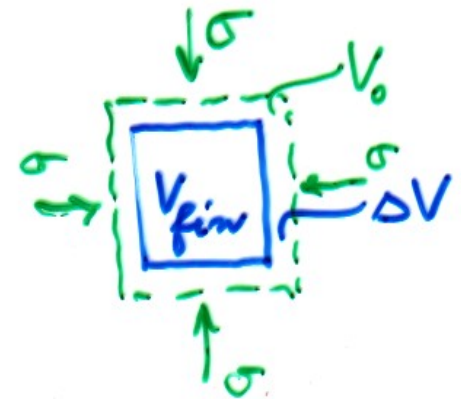
anizotropní $\Delta\sigma_1'$; $\Delta\sigma_2'$; $\Delta\sigma_3' \rightarrow \Delta p'$

$\Delta p' \neq 0 \rightarrow$ strukturní změny (změny uspořádání zrn/částic) = stlačení

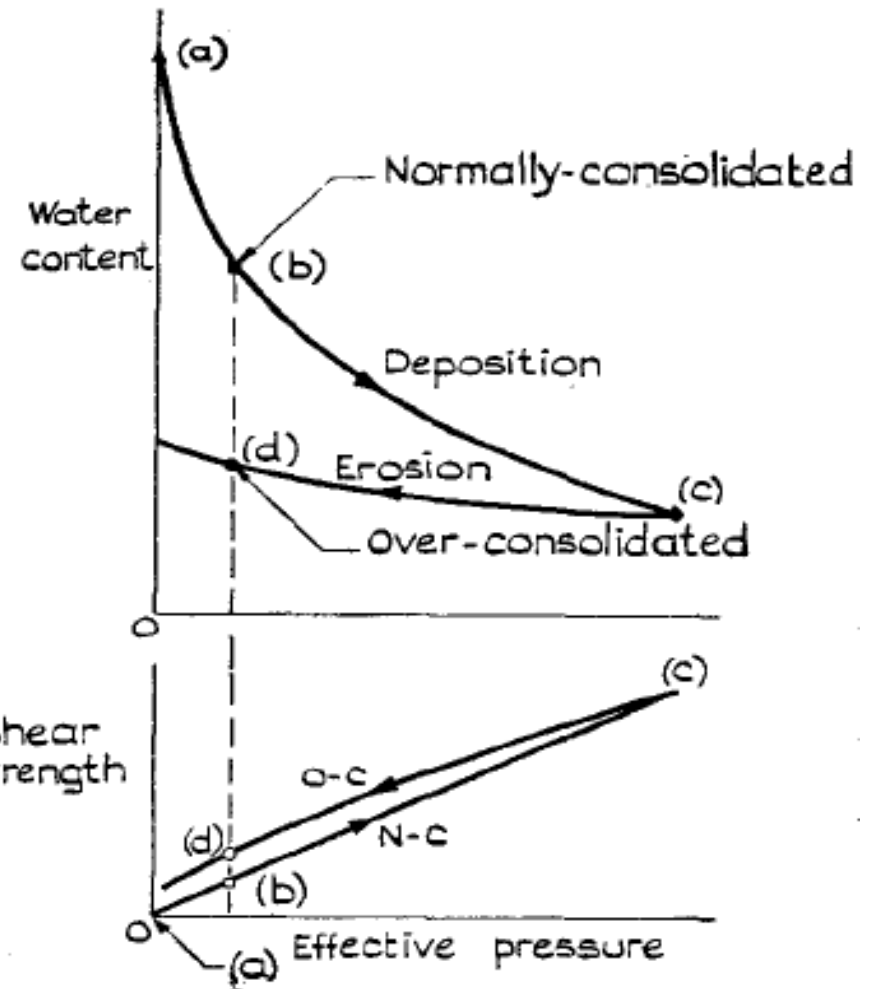
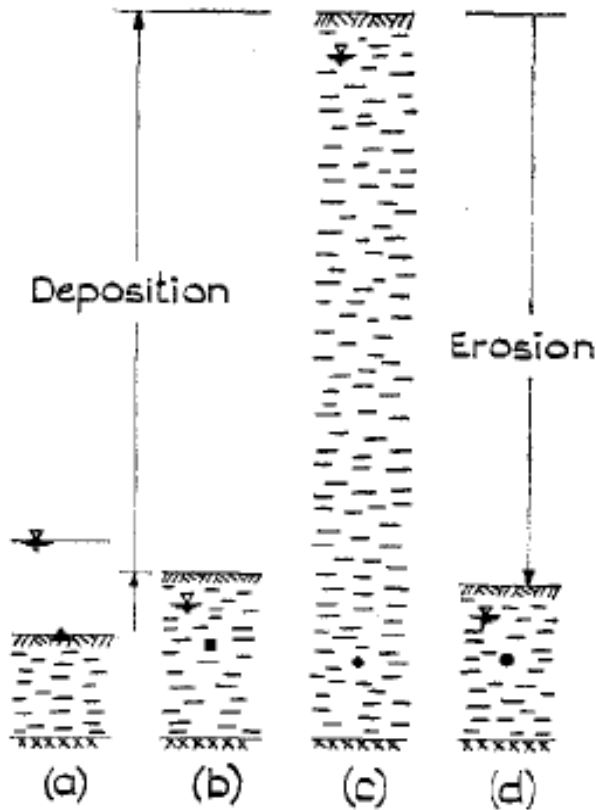
$\Delta p' > 0 \rightarrow$ kyprá z. \rightarrow ulehlá z. - změna pórovitosti

Pro izotropní zatížení (tj pro smykové napětí = konst.):

objemový modul $K = dp' / d\varepsilon_v \neq \text{konst.}$

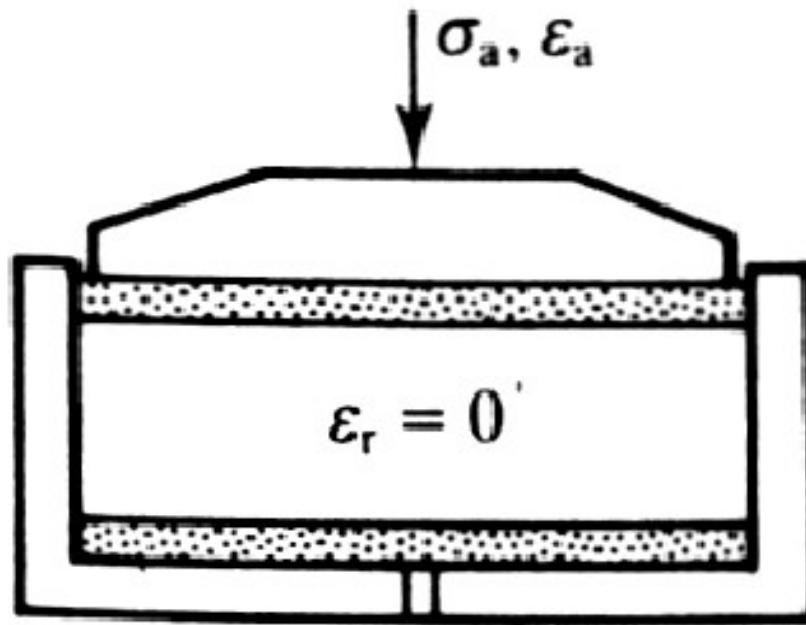
STLAČITELNOST - 1D

Skempton (1964)

STLAČITELNOST - TUHOST - MODULY

Oedometr

(Ize jistě i v triaxiálu)

“PROPUSTNOST” resp. hydraulická vodivost

$$k = K \gamma / \mu$$

K propustnost, μ dynamická viskozita

$$v = k i \text{ Darcy}$$

hrubozrnné zeminy a silt

propustoměr s konstantním gradientem

jemnozrnné zeminy (jíl) , $k < n \times 10^{-5} \text{ ms}^{-1}$

propustoměr s pružnou stěnou / $3ax$

konstantní gradient

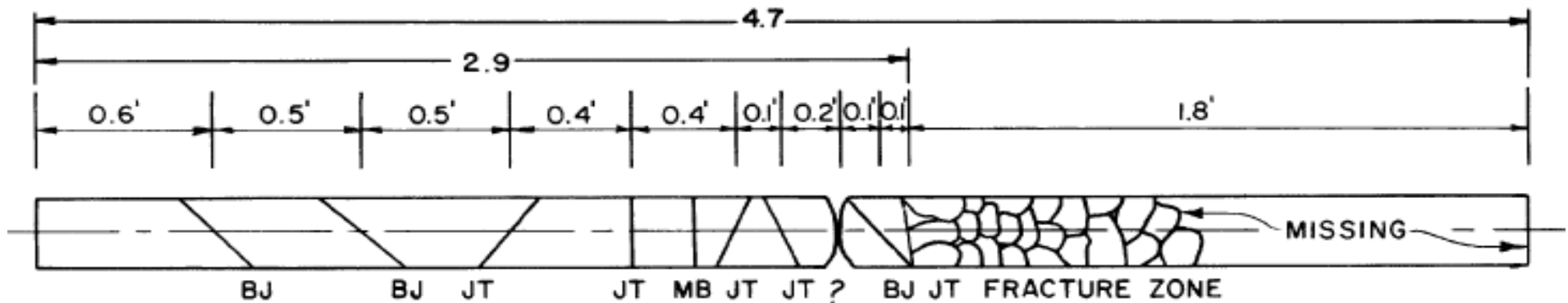
(\pm proměnný gradient)

POLNÍ ZKOUŠKY ... v jiné přednášce tohoto předmětu...

Kuželová zkouška („Statická penetrační zkouška“)	CPT, CPTU
Presiometrická zkouška	PMT
Dilatometrická zkouška (Flexible dilatometer test)	FDT
Standardní penetrační zkouška	SPT
Dynamická penetrační zkouška	DP
Tíhová penetrační zkouška (Weight sounding test)	WST
Polní vrtulková zkouška	FVT
Zkouška plochým dilatometrem (Flat dilatometer test)	DMT
Zatěžovací zkouška deskou	PLT

POJMENOVÁNÍ A KLASIFIKACE HORNIN

RQD = délka získaného jádra (suma kusů 100mm a větších) vztažená k ose vrtu
tj. RQD je index porušení horniny

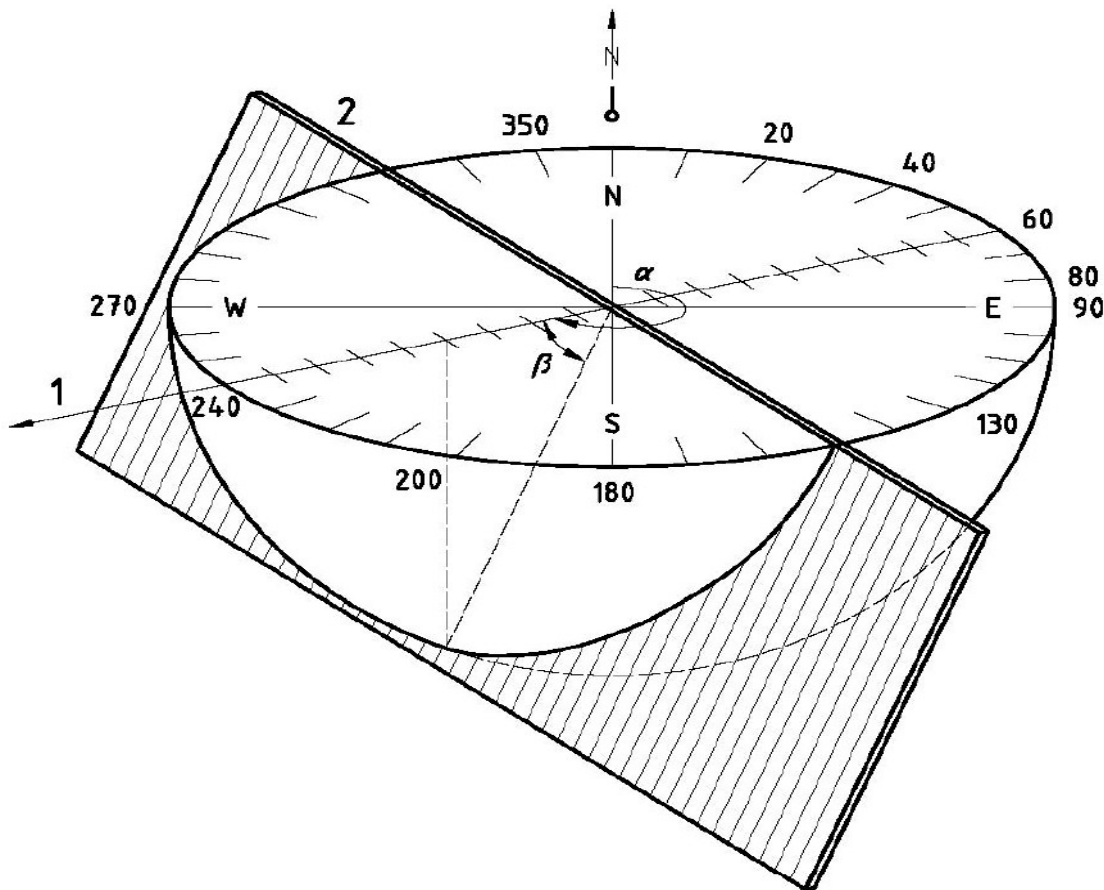

[2]

$$\text{RQD} = \frac{\text{Sum of length of pieces } \geq 0.33 \text{ ft (4in)}}{\text{(total length of core run)}} \times 100 = \frac{2.4}{4.7} \times 100 = 51\%$$

RQD se s dalšími znaky využívá pro klasifikaci masivu

Stanovení sklonu a směru sklonu diskontinuity

1 směr sklonu

2 směr vrstvy

α směr sklonu (azimut úklonu) = 240°

β sklon (úhel sklonu) = 50°

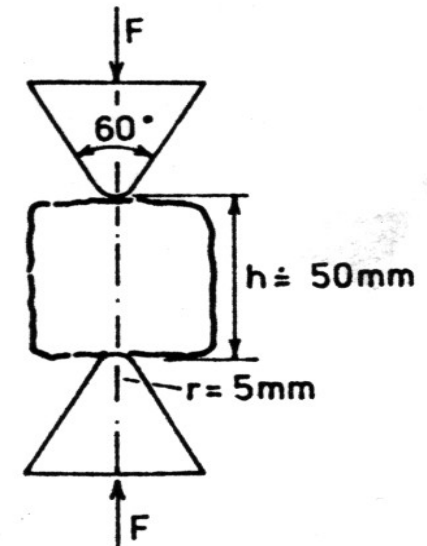
rovina diskontinuity 240/50

Materiál horniny – indexové zkoušky

Schmidtovo kladívko

Bodový tlak

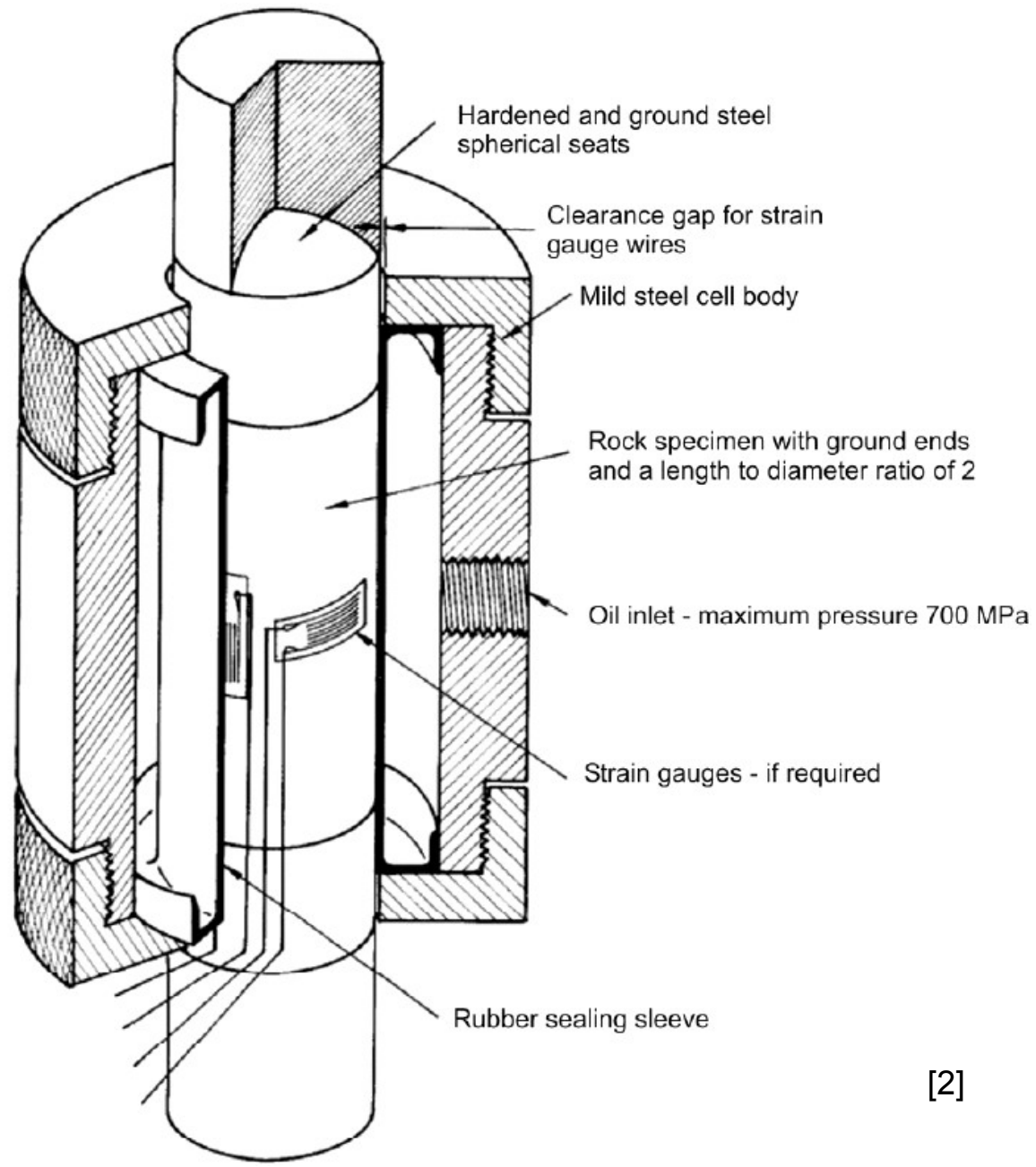

Obě zkoušky lze převést na zkoušku v prostém tlaku

[2]; [3]

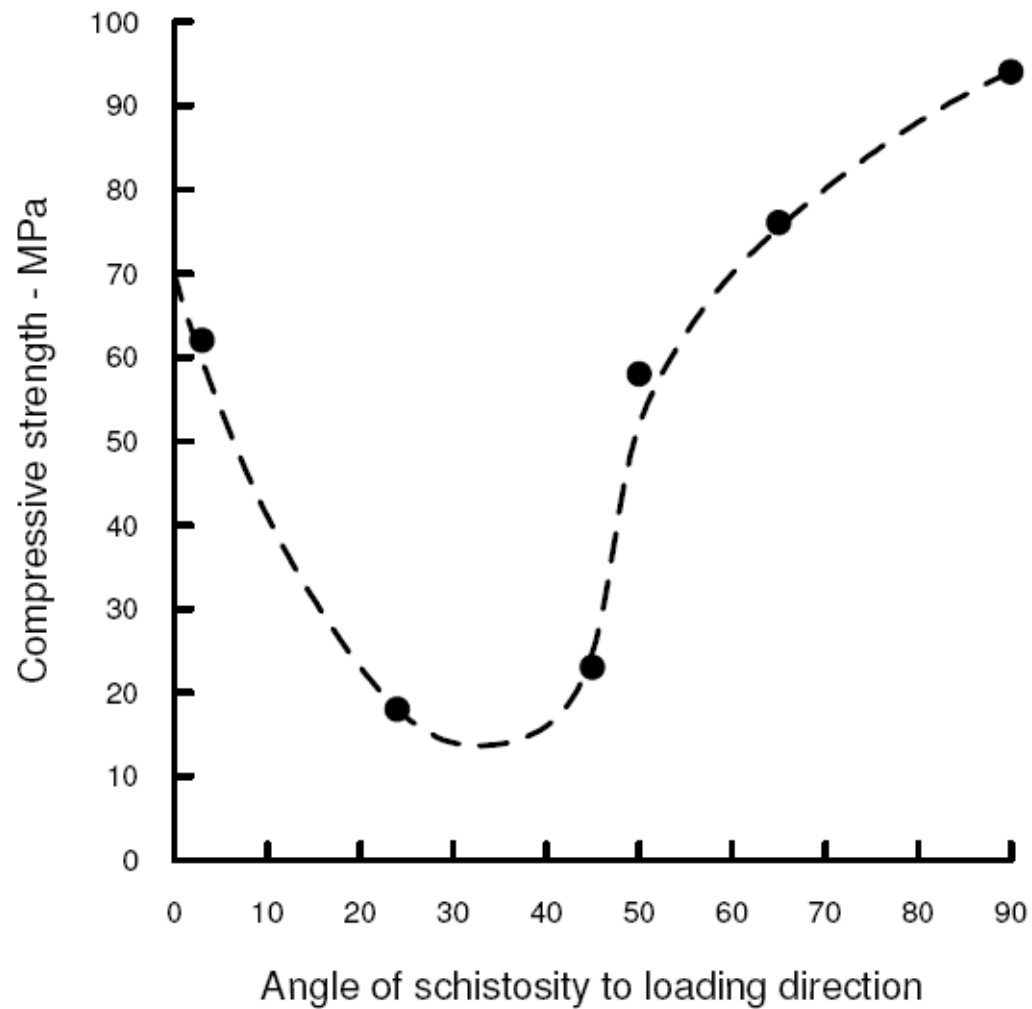
Materiál horniny – trojosý přístroj

...jednodušší varianta: zkouška v prostém tlaku

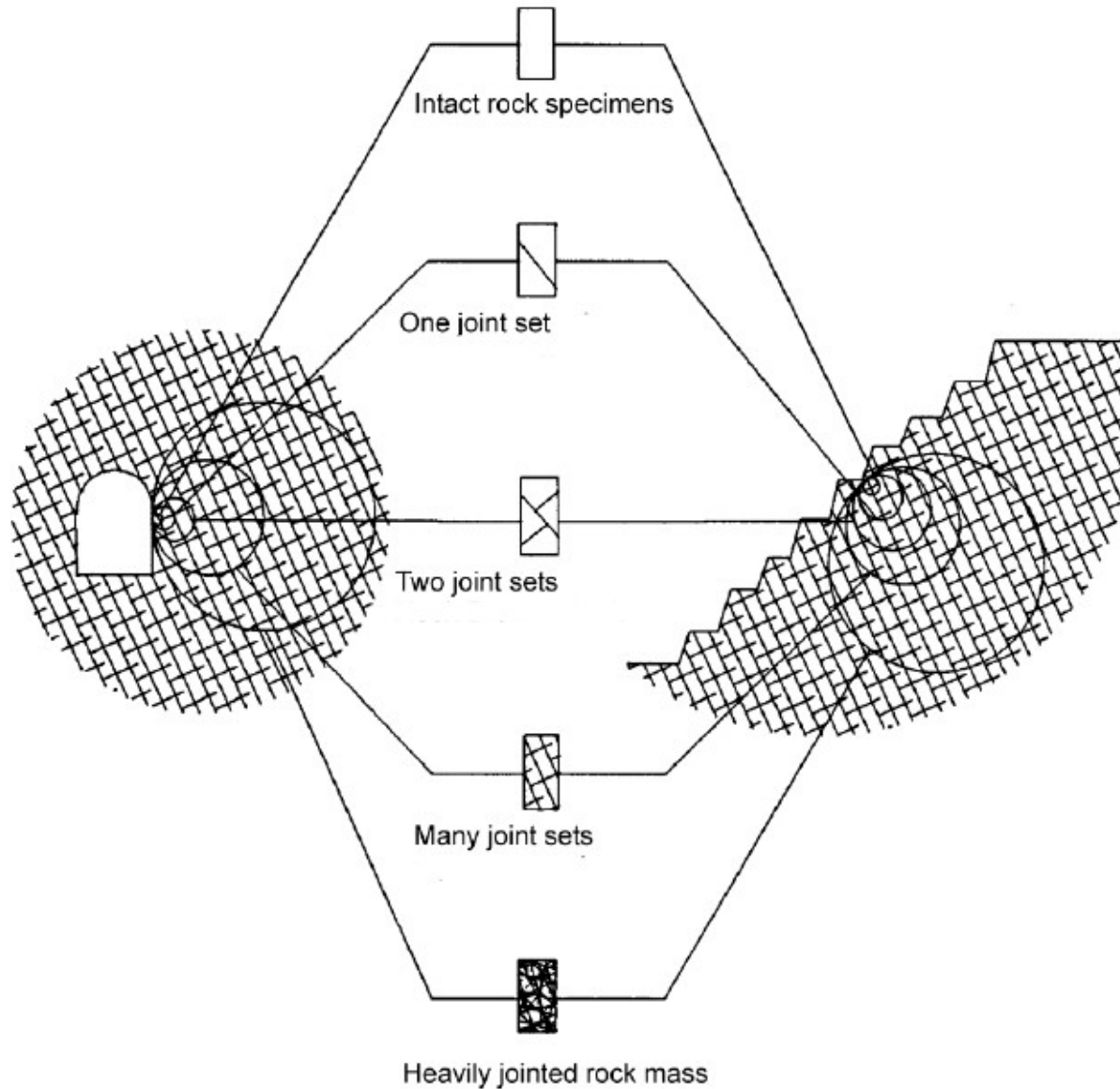
[2]

Materiál horniny – vliv sklonu vrstevnatosti na změřenou pevnost

[2]

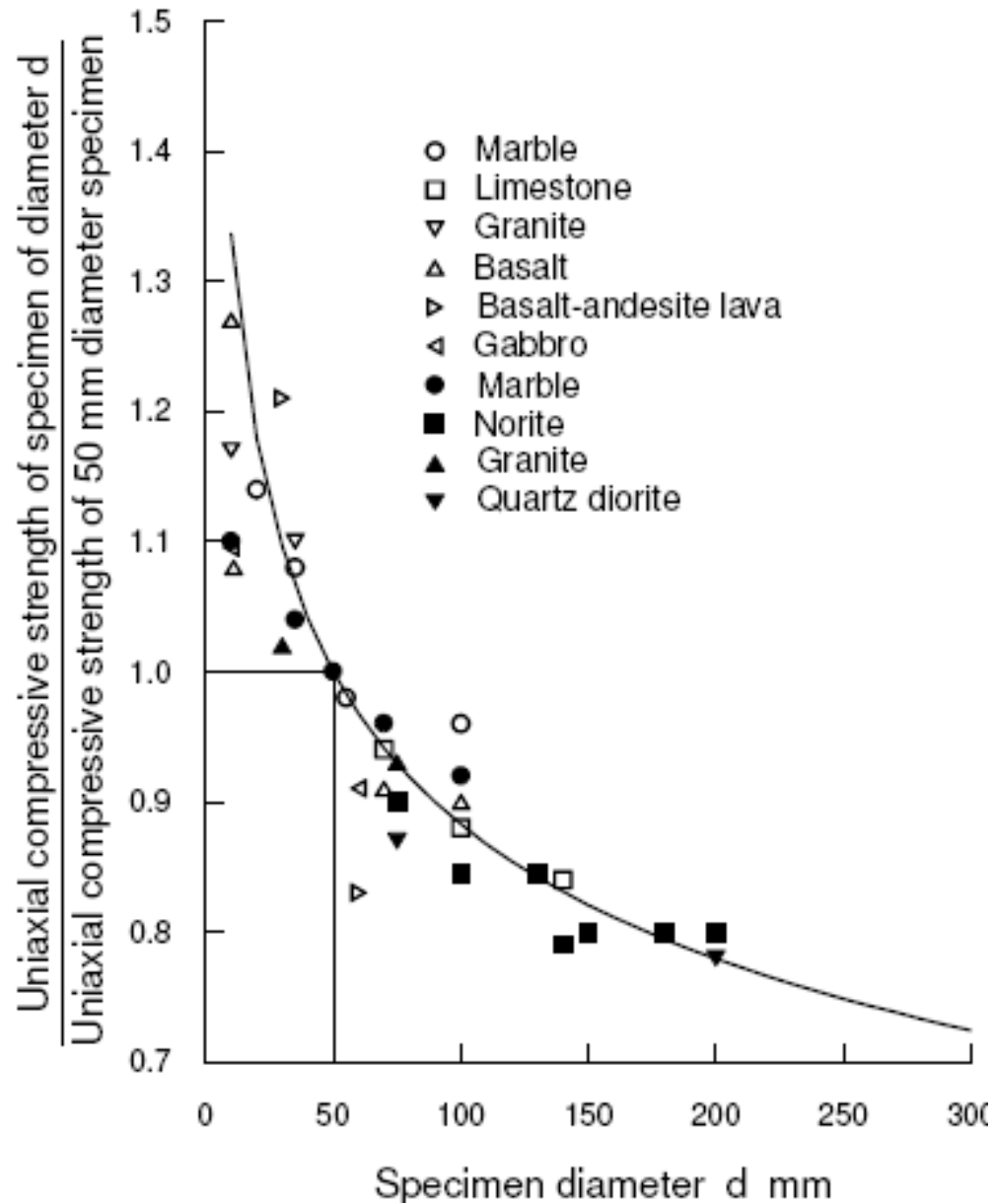
Materiál horniny – vliv měřítka (velikosti vzorku) na pevnost - vliv zastižených diskontinuit na pevnost

[2]

ZKOUŠKY HORNIN

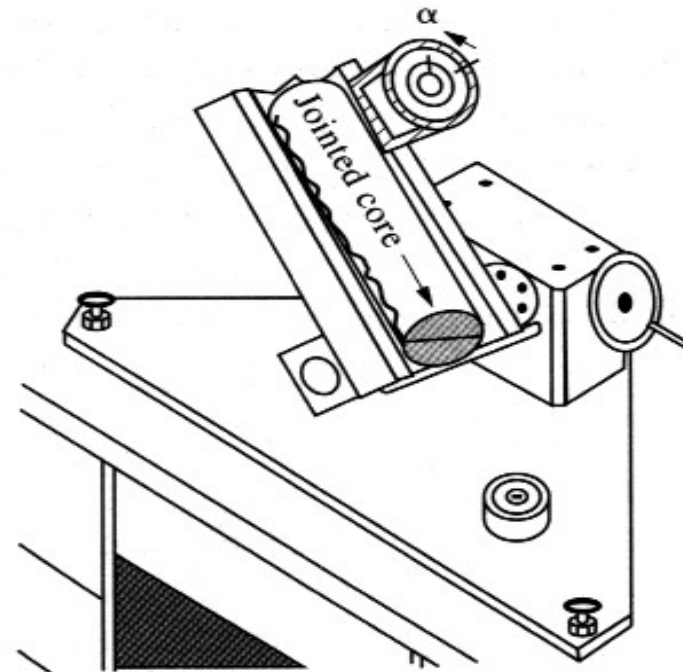
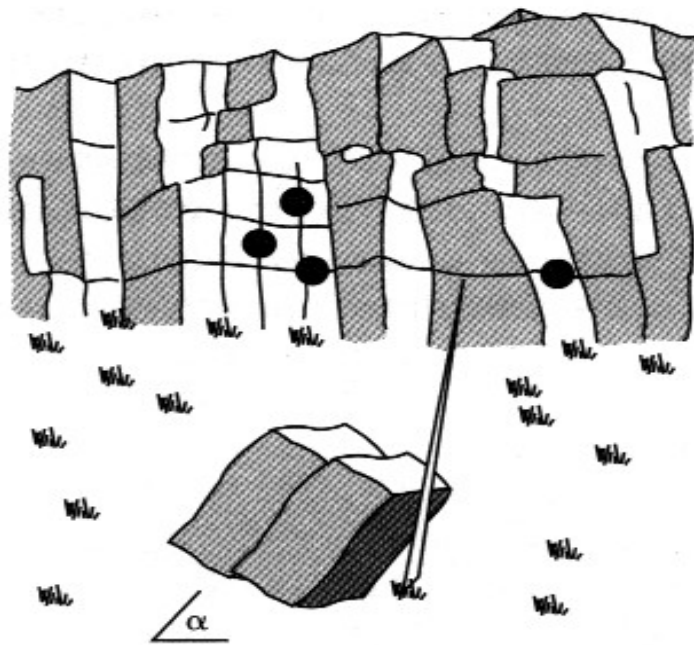
Materiál horniny – vliv velikosti vzorku na stanovenou pevnost

[2]

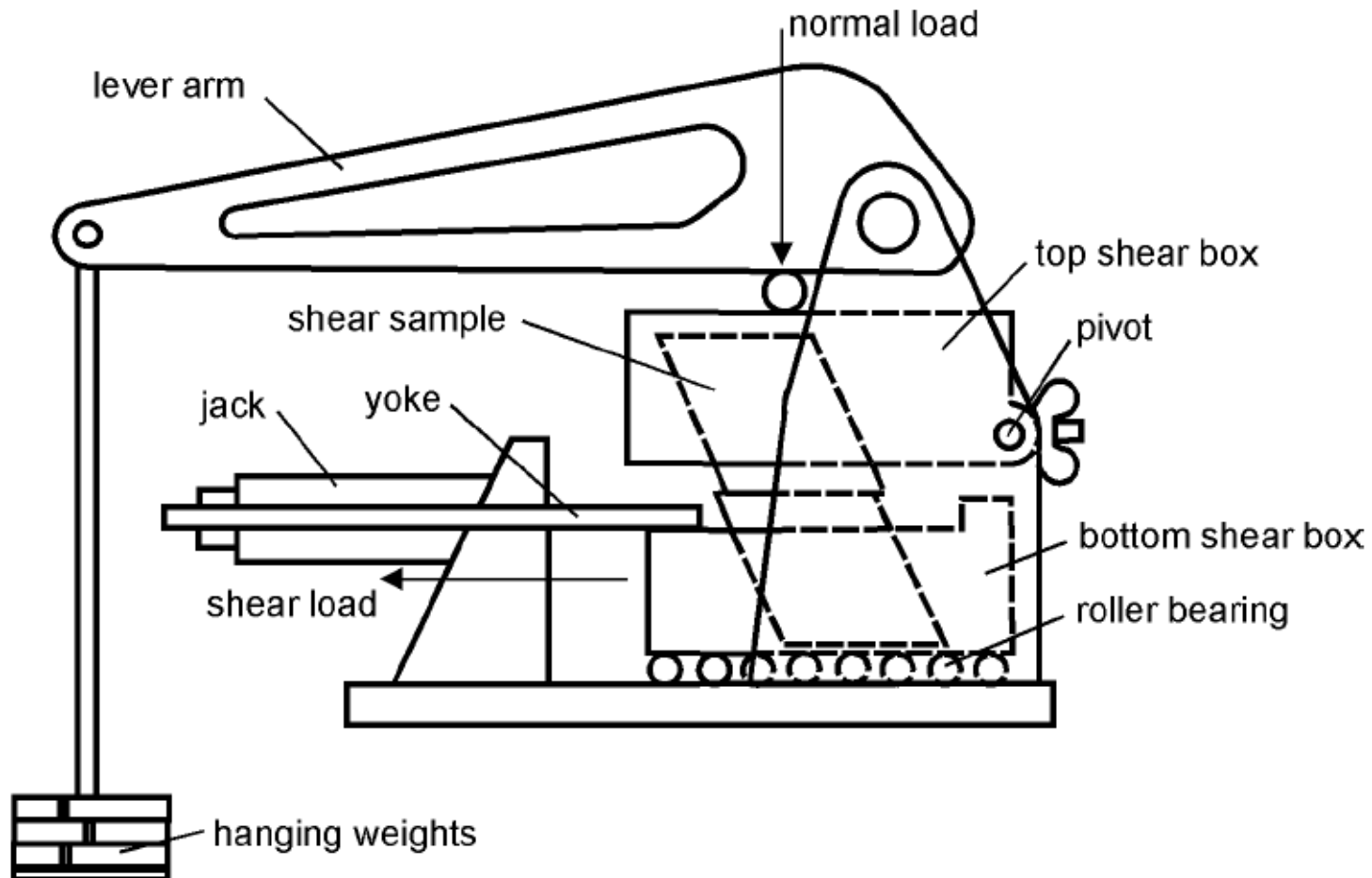
Diskontinuity

Úhel sklonu, pro nějž posun pod účinkem gravitace

Diskontinuity

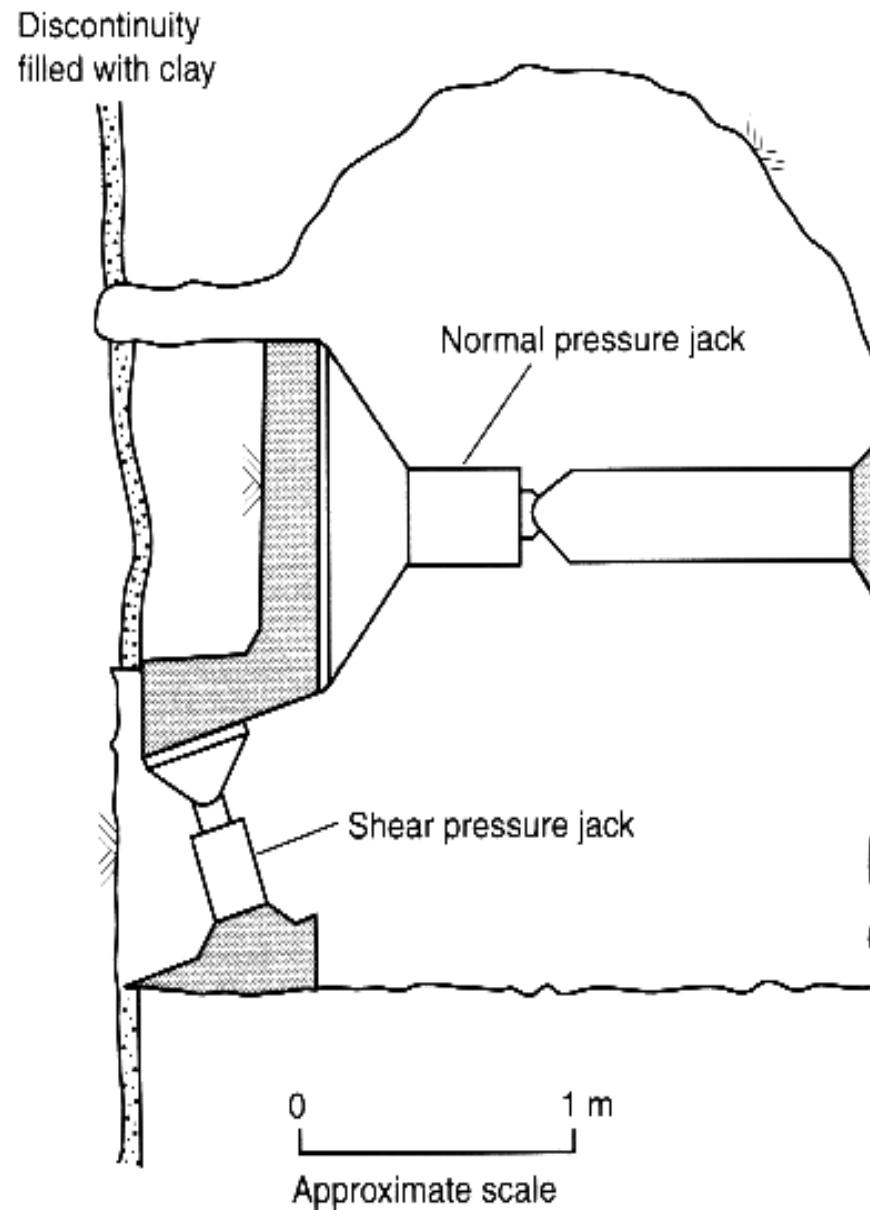
Krabicová smyková zkouška

[2]

Diskontinuity

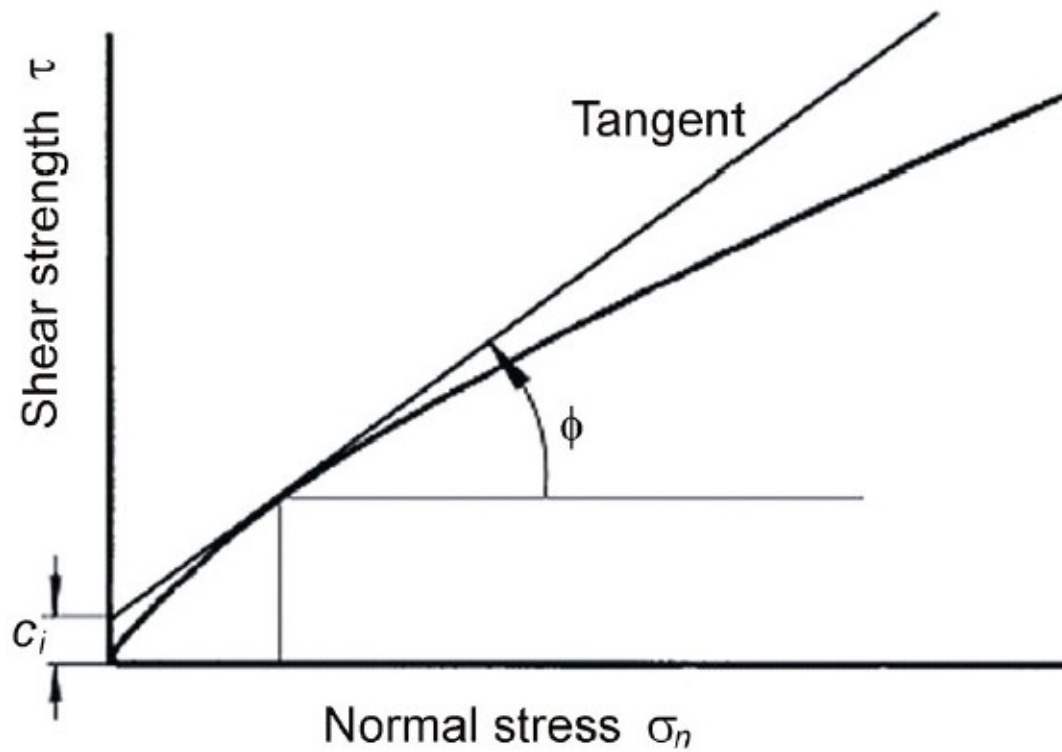
Polní smyková zkouška

[2]

Diskontinuity

Nelinearita pevnosti

[2]

Literatura použitá v prezentaci:

- [1] <http://www.usbr.gov/pmts/geology/geoman.html> (2008/02)
- [2] http://www.rockscience.com/education/hoek_corner (2013/03)
- [3] Hudson, J.A. and Harrison, J.P. (1997) Engineering rock mechanics. An introduction to the principles, Pergamon.
- [4] Atkinson, J.H. (2007) The mechanics of soils and foundations. 2nd ed. Taylor & Francis.
- [5] Simons N., Menzies, B. and Metthews, M. (2001) Soil and rock slope engineering. Telford, London.
- [6] Holtz, R.D. and Kovacs, E.D. (1981) An introduction to geotechnical engineering, Prentice-Hall, ISBN 0-13-484394-0

Základní literatura pro předmět MG451P51

Záruba, Q. a Mencl, V. (1976) Inženýrská geologie. Academia, Praha.

Pašek, J. a Matula, M. (1995) Inženýrská geologie. TP 76, ČMT, Praha.

Ondrášik R., Rybář J. (1991) Dynamická inžinierska geológia, SPN.

Záruba, Q. a Mencl, V. (1986) Sesuvy a zabezpečování svahů. Academia, Praha.

Matula, M. a Pašek, J. (1986) Regionálna inžinierska geológia ČSSR. SNTL, Praha.